

Daan Meijer 100 jaar
'Willen is Kunnen'

Deze foto is genomen
van H. L. Blindeman
toen hij in de Leemkuil
10 roeken was opgenomen
en heel goed verzorgd
de Leidingen - Verzorging
Wijk

Met namens ons beide
hartelijke dank
H. L. en C. Blindeman

GRUP
DE
HAND

VAN

W.I.K.

„WILLEN IS KUNNEN”

HERSTELLINGSOORDVEREENIGING
VAN PERSONEEL IN DIENST DER GEM. AMSTERDAM

Opgericht 23 April 1909

FROE

100 jaar

‘Willen is Kunnen’

van onderlinge zorgvereniging voor
Amsterdamse Gemeenteambtenaren naar
moderne herstellzorgvereniging voor iedereen

Daan Meijer

Bestuursleden en directeur WiK

Links achter: mevrouw drs. A.G. (Annegreet) Polman, secretaris

Rechts achter: de heer B.J.L. (Ben) Degenhart, penningmeester

Links voor: de heer drs. F.A.M. (Frans) van Pinxteren, voorzitter

Rechts voor: mevrouw A.H. (Agaath) Bokma, directeur WiK en De KIM

De vereniging *Willen is Kunnen* heeft zich in honderd jaar tijd ontwikkeld van een herstellings- en ontspanningsoordvereniging voor personeel in dienst van de Gemeente Amsterdam tot een moderne herstell zorgvereniging. De vereniging heeft door de jaren heen een bijzondere band gehad met de gemeente Amsterdam. Dit komt tot uitdrukking in de subsidie die de gemeente Amsterdam jarenlang aan de vereniging heeft gegeven en in de positie van de Burgemeester van Amsterdam, die tot 1988 beschermheer van de vereniging is geweest.

Hoogtepunten van WiK waren de start in Amsterdam in 1909, de groei van het aantal leden tot in de zestiger jaren, de opening van het eerste herstellingsoord De Leemkuil in 1924 en vele jaren later de opening van ons huidige herstelhotel De KIM in 2005. Dieptepunt was de gedwongen sluiting van De Leemkuil in 1988, na het wegvallen van de overheidssubsidie. Gelukkig toonden de bestuurders destijds voldoende veerkracht om de haalbaarheid van een nieuw herstellingsoord voor patiënten met somatisch georiënteerde gezondheidsklachten te onderzoeken. Het leidde tot een nieuw herstellingsoord De KIM in Noordwijk aan Zee in 1992. Het zorgconcept veranderde, de patiënten werden onze gasten.

De leden zijn door de decennia heen een belangrijke factor binnen de vereniging geweest. Onderlinge solidariteit zorgde voor een sterke positie van WiK in de gemeente Amsterdam. Ook in latere jaren, tijdens de recessie in de jaren dertig, de oorlog en de wederopbouw, bleven de leden de vereniging WiK trouw. Het hoogste aantal leden wordt bereikt in 1968 als WiK 17.634 leden telt. De laatste twintig jaar is het ledental gedaald tot ruim 7.000. Ondanks dat zijn de leden de basis en de baas van onze vereniging en tellen wij niet langer alleen leden met een Amsterdamse achtergrond, maar ook gasten van buiten. Dat past in onze ambitie de vereniging een open karakter te geven in het huidige zorglandschap.

De vereniging heeft altijd gestreefd naar plaatsing van de leden in een eigen herstellingsoord. Dat lukte de eerste zestig jaar met De Leemkuil bij Wagingen, later met De KIM in het aangepaste Aegon-gebouw in Noordwijk aan Zee en nu – na een korte periode in Hotel De Leeuwenhorst in Noordwijkerhout – met een nieuw en modern herstelhotel De KIM in Noordwijk aan Zee, dat ruimte biedt aan veertig gasten met somatische klachten.

Terugkijkend op honderd jaar *Willen is Kunnen* valt de betrokkenheid van bestuurders op, die belangeloos, maar vol overgave hun inzet hebben gepleegd voor de vereniging. De eerste jaren zien wij mensen als Van de Puttelaar, Wiedijk en Lopes de Leao, die erin slagen om WiK een eigen plaats te laten innemen binnen de Gemeente Amsterdam. Zij hadden oog voor hun zieke collega's, die een uitzending naar een herstellingsoord nodig hadden. Later de heer Poederbach die tijdens zijn voorzitterschap van de WiK besloot tot de aankoop van villa De Leemkuil in 1923. Een andere markante voorzitter was de heer J.H. Tulleners, die WiK vijftientig jaar leidde en na de sluiting van De Leemkuil in 1988 de vereniging nieuw elan gaf met het nieuwe herstelhotel De KIM in Noordwijk aan Zee in 2005. Het bestuur van WiK heeft zich al die jaren laten adviseren door een z.g. College van Commissarissen, dat op verschillende terreinen het bestuur van de vereniging met raad en daad bijstond. Niet onvermeld mag blijven de rol van notariskantoor mr. M.J. Meijer c.s., dat onlangs ook zijn honderdjarig bestaan vierde en waarvan een van de compagnons al honderd jaar lang deel uitmaakt van het College van Commissarissen.

Exploiteren van een herstellingsoord betekent ook zorg voor het personeel. De vereniging is door de jaren heen 'verwend' met toegewijde en deskundige medewerk(st)ers. Ook enkele markante leidinggevenden van de herstellingsoorde moeten genoemd worden, zoals de eerste directrice, mejuffrouw M.J.P. van der Werff, mevrouw N.A. Rutgers-Malsch die tijdelijk een omslag inzette naar kortdurende psycho-sociale hulpverlening en

mevrouw A.H. Bokma die vanaf 1991 leiding geeft en in die periode een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de groei en ontwikkeling van het oude herstelhotel naar de nieuwe KIM in Noordwijk aan Zee.

Het is de heer D. Meijer gelukt om in opdracht van de jubileumcommissie, onder leiding van bestuurslid mevrouw A.G. Polman, een passend en samenhangend overzicht te geven van de honderdjarige geschiedenis van onze vereniging Willen is Kunnen, waarvoor hem veel dank verschuldigd is. Daarmee wil ik eindigen, mij realiserend dat de betrokkenheid van alle leden, gasten, medewerkers en bestuurders in de afgelopen honderd jaar de ruggengraat vormde en vormt van onze vereniging Willen is Kunnen. Ik hoop dat ze dit ook de komende decennia zullen blijven doen en wens u veel leesplezier met de geschiedenis van onze vereniging.

Bloemendaal, april 2009

Drs. F.A.M. van Pinxteren

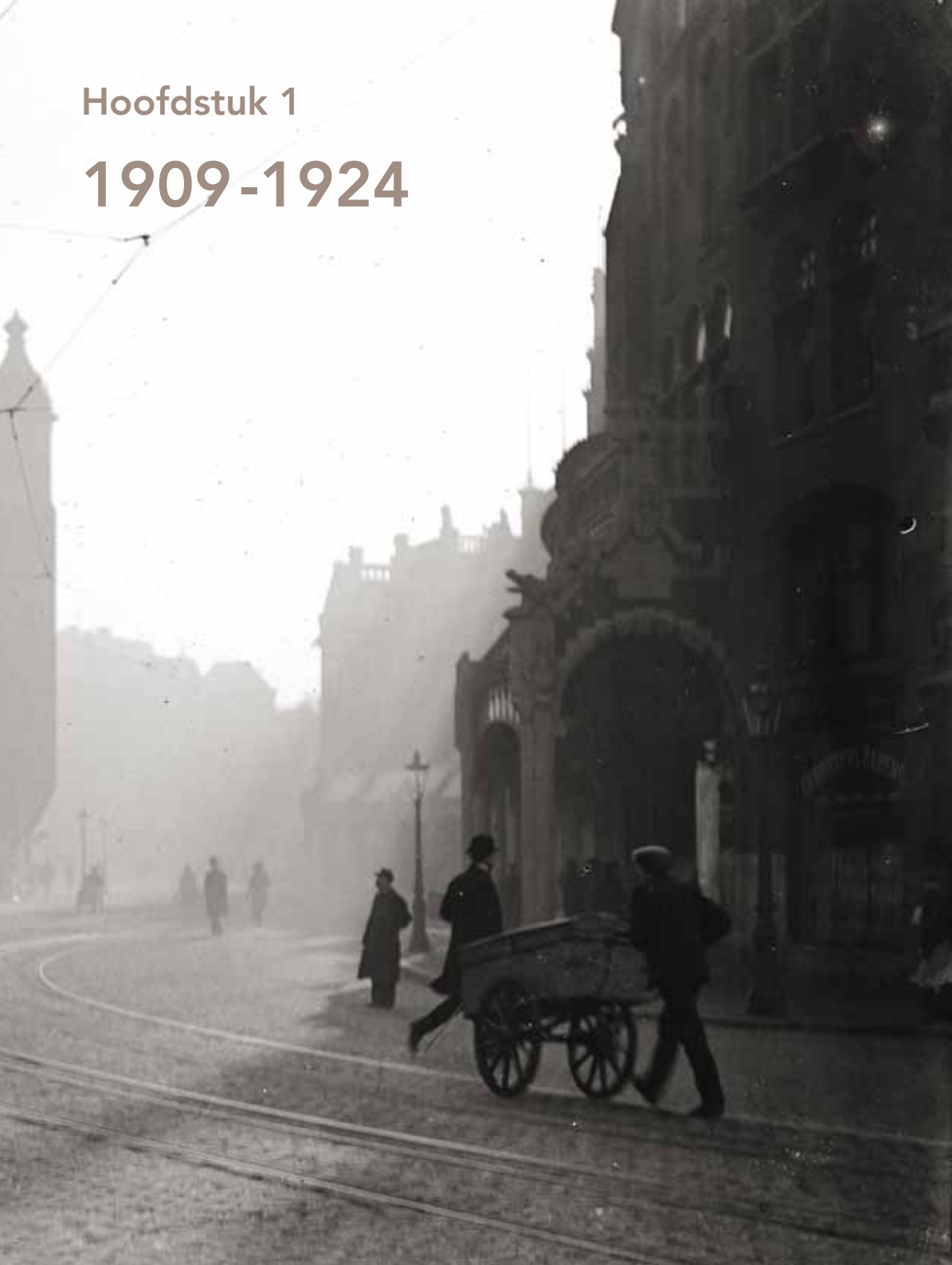
Voorzitter herstellzorgvereniging Willen is Kunnen

Hoofdstuk 1

1909-1924

23 april 1909

In het gebouw De Geelvinck, aan het Singel, komt op 23 april 1909 een aantal mannen bijeen. De mannen zijn zonder uitzondering in dienst van de gemeente Amsterdam. De een is brigadier van politie, de ander bode op het stadhuis, een derde armbezoeker van het Burgerlijk Armbestuur. Deze Amsterdammers zijn in De Geelvinck om een vereniging voor gemeentepersoneel op te richten: een vereniging met het doel elkaar te ondersteunen. Een lid (of zijn echtgenote of zijn kind) dat ziek is kan via deze vereniging hulp ontvangen. De vereniging vergoedt niet het bezoek aan de dokter of de kosten van de voorgeschreven medicijnen. De vereniging helpt het mogelijk te maken dat de zieke uitgezonden kan worden. Alle leden betalen contributie en de patiënt kan op kosten van de vereniging herstellen buiten Amsterdam in een gezonde omgeving. Dat is de gedachte waarvoor zij staan: elkaar steun bieden als de nood hoog is.

stellen buiten Amsterdam in een gezonde omgeving. Dat is de gedachte waarvoor zij staan: elkaar steun bieden als de nood hoog is.

De ambtenaren, die op 23 april 1909 bijeen zijn, denken in dit geval aan één ziekte in het bijzonder: tuberculose. Tuberculose (of t.b.c. of t.b. of (vliegende) tering) is een ernstige, besmettelijke bacteriële infectieziekte. De ziekte maakt vooral slachtoffers onder het arme deel van de bevolking. In het begin van de 19e eeuw denken de hogere standen dat de ziekte in verband staat met een gebrek aan moraal, maar aan het einde van die eeuw is dat besef – mede dank zij de inspanningen van de Duitse arts Robert Koch – voorbij. Niet de

moraal, maar veelal de leefomstandigheden dragen bij tot het ziek worden: slechte behuizing en weinig frisse lucht. T.b.c. wordt vooral overgedragen door hoesten. En in kleine, bedompte woningen is de kans op besmetting het grootst. Het gezin slaapt vaak in een of twee bedsteden en de zieke zoekt de kachel op in plaats van de buitenlucht. Rond 1900 is t.b.c. een vaak nauwelijks behandelbare ziekte: in 1900 sterven er in Nederland, waar dan 5 miljoen mensen wonen, ongeveer 10.000 mensen aan tuberculose. Voor Amsterdam is het cijfer nog slechter: één op de vierhonderd inwoners sterft aan tuberculose. Dat is natuurlijk niet raar want een groot aantal van de 570.000 Amsterdammers woont in een te kleine, vochtige ruimte, komt nauwelijks buiten de stad, verricht lichamelijk zwaar werk en rookt.

Een remedie is bekend: tuberculoselijders moeten in een gezonde omgeving worden geplaatst. Hun behandeling bestaat uit rust en kuren in sanatoria in buitengebieden. In 1855 is in Görbersdorf in het oosten van Duitsland (tegenwoordig Polen) het eerste sanatorium geopend. Het bekendste sanatoriumdorp is het Zwitserse Davos, waar de berglucht een goede remedie blijkt te zijn voor de patiënten. Voor de Amsterdamse gemeentebestuurder is de gezonde lucht niet in Amsterdam te vinden en de lucht van Zwitserse Alpen onbetaalbaar. In het Gooi, aan zee of op de Veluwe is de kwaliteit van de lucht goed genoeg. Daar moeten de zieke collega's of hun huisgenoten naar toe. Dat is het doel van de op 23 april 1909 opgerichte vereniging, met de welluidende naam *Willen is Kunnen. Vereniging tot stichting en exploitatie van een herstellings- en ontspanningsoord voor personeel in dienst der Gemeente Amsterdam*. De naam is lang, maar de doelstelling is duidelijk. De eerste steen is gelegd.

Waarom Wik?

Honderd jaar geleden biedt de gemeentelijke overheid als werkgever geen hulp bij ziekte van een personeelslid. En natuurlijk ook niet bij ziekte van een huisgenoot. Er bestaan wel onderlinge verzekeringsmaatschappijen, zoals sinds 1877 het *Algemeen Onderling Ziekenfonds door en voor werklieden*. Maar

van de vereniging. Niet alleen biedt de vereniging voor spoorwegambtenaren geldelijke steun aan een zieke: de vereniging heeft ook een eigen herstellingsoord. Amsterdammers in dienst van de gemeente hebben dit niet. Van de Puttelaar gaat tot actie over.

Mei 1908 wordt onder het personeel van de gemeente Amsterdam een folder van zijn hand uitgedeeld. De oplage bedraagt 9.500 exemplaren. De toon is helder: het personeel in dienst van de gemeente Amsterdam is achtergesteld bij de spoorwegambtenaren. Die mannen hebben wel een eigen vereniging en een herstellingsoord voor hun zieke collega's. Hetzelfde geldt inmiddels, zo weet Van de Puttelaar, ook voor postbodes en onderwijzers. En niet voor de Amsterdamse ambtenaar. De folder roept op tot een vereniging *"tot stichting en exploitatie van een herstellings, vacantie- en invalidenoord voor personeel in dienst van de gemeente Amsterdam."* De folder is zakelijk: de kosten van het verplegen van een zieke medemens in een herstellingsoord kost in die dagen f1,20 à f1,30 per dag. Er zijn in 1908 8.312 mensen in dienst van de gemeente Amsterdam. En als elke ambtenaar f0.05 per week afdraagt aan de nieuwe vereniging heeft de vereniging op jaarbasis f21.611,20. Daarmee kan de vereniging behoorlijk wat verpleegdagen voor de leden (en hun gezinsleden!) betalen. Maar het op te richten oord moet niet alleen voor de zieken zijn. Van de Puttelaar wil ook een vakantieoord oprichten. Kinderen hebben dan wel vakantie van school, hun ouders hebben geen geld en nauwelijks tijd om weg te gaan. Wat is er beter als zijn club de mogelijkheid van een goedkope vakantie aan gewone Amsterdamse gezinnen biedt?

De folder leidt niet direct tot stichting van de vereniging; wel tot vergaderen. Het vakantieoord wordt nergens besproken; alleen het herstellingsoord komt ter sprake. Van de Puttelaar onderhoudt in het jaar tussen het verschijnen van de folder en de oprichting van WiK intensief contact met vertegenwoordigers van diverse ambte-

Herstellingssoord te stichten.

Tot slot een beleefd verzoek aan alle suprieuren die in Gemeentedienst zijn, om de invullingsbiljetten welke achter in deze brochure te vinden zijn, van hun personeel in ontvangst te willen nemen, en deze te zenden of afgeven aan de portiers van het Hoofdkantoor en afdelingen N. Achtergracht en Tollenstraat der Gemeente-Tram, aangezien deze ze in ontvangst mogen nemen, of aan ondergeteekende.

Maakt allen Propaganda. Gij verricht een goed werk.

In den loop der maand Juni of Juli zal de stichtings vergadering gehouden worden.

B. VAN DE PUTTELAAR,
Conducteur Gemeente-Tram.

Daniëlstalperstraat 93 III.

AMSTERDAM, Mei 1908.

Raleigh
Singer
Robin Hood
Prijzen vanaf
f 90
RIJWIELEN,

narenbonden. Hij doet het niet alleen. Hij heeft twee andere ambtenaren bereid gevonden om hem te ondersteunen: Pieter Wiedijk en Michael Lopes de Leao. Eerstgenoemde is net als Van de Puttelaar conducteur op de gemeentetram. Lopes de Leao is in het dagelijkse leven werkzaam als verpleegkundige bij de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst.

Augustus 1908 is er een grote vergadering van gedelegeerden van veertien organisaties en instellingen. Aanwezig zijn onder meer de *Amsterdamsche Bond van Gemeente-Ambtenaren*, de *Amsterdamsche Politiebond*, de gemeentereiniging en de stadsdrukkerij. Van de Puttelaar zit voor; Wiedijk notuleert. Alle aanwezigen zijn het erover eens: er moet een vereniging komen, maar over hoe het lidmaatschap eruit moet zien vallen harde woorden. De bonden willen het lidmaatschap alleen openstellen voor het collectief. Met andere woorden: de bonden worden lid van de vereniging en hun achterban is dan automatisch aangesloten bij de vereniging. Van de Puttelaar wil WiK (de naam is dan al bekend!) zelfstandig houden en vreest de invloed van de opkomende vakbonden. Hun belangen zouden eigenlijk wel eens ergens anders kunnen liggen dan het belang van een zieke beambte. En voor Van de Puttelaar is het daarom noodzaak om de vereniging open te stellen voor het individu.

Het lidmaatschap blijft een heet hangijzer. De animositeit tussen Van de Puttelaar en G.J.A. Smit, de voorman van de *Amsterdamsche Bond van Gemeente-Ambtenaren*, groeit. Smit, klerk 1e klas bij de Amsterdamse gasfabrieken, stelt dat de gemeente voornemens is zelf de taak heeft een herstellingssoord te stichten. En als de wens van Van de Puttelaar realiteit wordt, zal de gemeente geen poot meer uitsteken. Van de Puttelaar wil niet wachten op

initiatief van de gemeente of op vakbonden, die bij het gemeentebestuur aandringen op een herstellingsoord. De nood is hoog genoeg en zijn ervaringen bij spoorwegambtenaren en onderwijzers hebben hem overtuigd dat een zelfstandige vereniging met individuele leden het best tot een resultaat komt. De spoorwegambtenaren hebben hun tehuis in Nijmegen en de onderwijzers zitten in Lunteren.

Een vergadering later, in september 1908, staan de beide heren weer tegenover elkaar. Allebei willen ze voorzitter worden van de voorbereidende vergadering. Van de aanwezige gemeentelijke organisaties en instellingen krijgt Smit zeven stemmen, Van de Puttelaar negen. Het pleit is beslecht. Iedereen kan persoonlijk lid worden van de op te richten vereniging – ongeacht lidmaatschap van een bond, ongeacht politieke voorkeur, ongeacht kerkelijke gezindte. Voor Van de Puttelaar begint een half jaar om zijn ideeën realiteit te maken. Hij zoekt met zijn kompanen Wiedijk en Lopes de Leao steun voor zijn ideeën. Terugkijkend op die periode schrijft hij in 1912: *“Onze weg was niet een pad bezaaid met rozen, persoonlijke opvattingen speelden een rol, soms een zeer grote rol. Alles moest opgericht worden; wij stonden op een terrein dat ons geheel vreemd was.”*

Op 23 april is de oprichtingsvergadering in De Geelvinck een feit. Smit is niet aanwezig; hij is ontslagen door de gemeente na een kritisch artikel van zijn hand en werkt inmiddels in Eindhoven. Van de Puttelaar leidt de oprichtingsvergadering en noemt zijn rivaal in zijn openingswoord. Is hij blij dat Smit niet meer met hem in discussie kan gaan? Het maakt hem niet veel uit. De geest van Smit lijkt toch nog in het Amsterdamse te zijn: de achterban van Smit (het personeel van de gasfabriek) wil de kennisgeving van de oprichtingsvergadering niet verspreiden.

Maar de 23e april heerst er een opgewonden sfeer. Er worden besluiten genomen. Het bestuur wordt gevormd. Naast Van de Puttelaar treden ook zijn strijdmakkers van het eerste uur toe tot het bestuur: Wiedijk wordt secretaris van de club en Lopes de Leao penningmeester, een functie, die hij dertig jaar lang zal bekleden. Het driemanschap wordt later uitgebreid met een zestal andere ambtenaren. Het zijn: Christiaan Koster, toezicht-

houder Publieke Werken, als de tweede voorzitter, Evert Veldman, bankwerker bij de Gemeentetram, tweede secretaris, Jozef Helt, armbezoeker van het Burgerlijk Armbestuur, tweede penningmeester; en verder Barend Ietswaard, brigadier van politie, Abraham van der Linden, inspecteur Gemeentelijke Waterleiding en Adrianus van Dieren, bode op het stadhuis, als gewone leden van het bestuur. De contributie voor de jonge vereniging wordt gesteld op f0,06 per week en drie weken na de eerste vergadering heeft WiK ongeveer 200 leden.

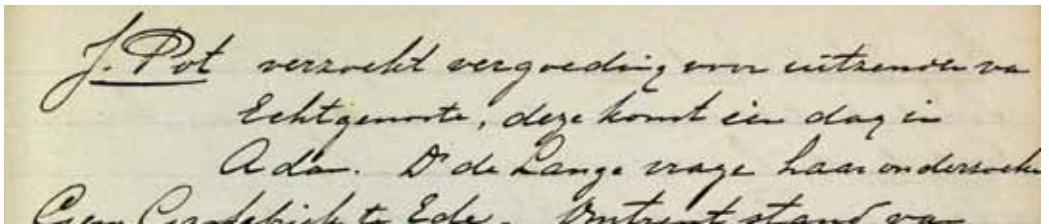
Het eerste bestuur

WiK is een feit. Het eerste bestuur bestaat uit negen mannen (de eerste vrouw komt pas in 1913 in het bestuur). De meeste zijn jonge ambtenaren: Van de Puttelaar is net 40 jaar oud, Lopes de Leao 38 en Wiedijk nog geen 30. De heren wonen in de nieuwbouwwijken van de stad. Zo woont de voorzitter in de Pijp en de secretaris in de Staatsliedenbuurt. Ze wonen niet op stand maar ook niet in de goedkoopste behuizing van Amsterdam. Hun aanstelling als beambte geeft een zekere welstand.

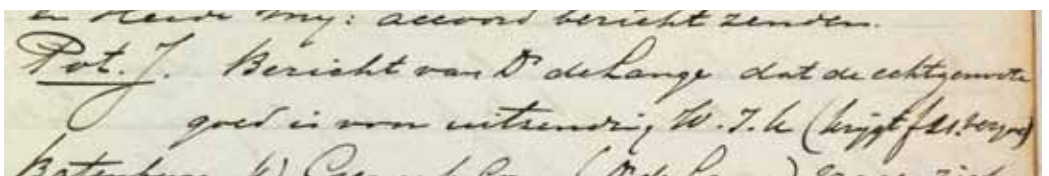
Veel Amsterdammers zijn los werkman en hebben geen geregeld inkomen. Zij wonen in veel mindere omstandigheden: in kelderwoningen of krotten in de oude buurten zoals de Jordaan of de Eilanden. Maar het bestuur en de leden van WiK zijn in dienst van de gemeente en hebben een vast inkomen. Waarschijnlijk verdiende bestuurslid Ietswaard het meest van alle bestuursleden: ongeveer f800 per jaar. In 1915 zal dat verhoogd zijn, want dan is hij brigadier-majoor en chef van het politiepостhuis aan de Mauritskade. Een tramconducteur verdient minder: Wiedijk en Van den Puttelaar moeten het met ongeveer f600 per jaar doen. Ter vergelijking: hun baas – burgemeester Van Leeuwen – verdient in 1909 f8.000. Toch zijn ook de huizen van de WiK-bestuurders in de nieuwe wijken niet goed voor de gezondheid. Het zijn voorbeelden van de 19e eeuwse revolutiebouw. In de smalle diepe huizen van drie à vier verdiepingen zijn de woningen klein, donker, tochtig en vochtig. Wie zich inzet voor het bestrijden van tuberculose komt ook in deze wijken veel patiënten tegen.

De bestuurssamenstelling wisselt vlot. Tweede secretaris, J.G. Helt, bedankt al binnen een jaar voor zijn bestuursfunctie. Kort daarop gevolgd door Van der Linden. Ook Wiedijk treedt terug als eerste secretaris. Hij blijft nog een tijdje in het bestuur zonder functie, maar door ziekte komt er nog weinig uit zijn handen. De Wiedijk van WiK is overigens niet dezelfde als Piet Wiedijk, die in dezelfde tijd in Amsterdam een vooraanstaande rol speelt in de socialistische beweging. Naar deze Piet Wiedijk is de Piet Wiedijkstraat in Amsterdam Osdorp vernoemd.

De bestuursleden treden terug omdat zij het te druk hebben met andere zaken en omdat het verenigingsgebeuren te veel van hen eist, maar er is meer aan de hand. Dat de vereniging intern verdeeld is wordt duidelijk in 1912. Voorzitter Van de Puttelaar neemt dan het besluit om af te treden. Er wordt aan zijn stoelpoten gezaagd. Het grootste twistpunt is: waar staat de WiK voor? En de discussie wordt hard gevoerd. Verschillende leden, medebestuurslid Van Dieren voorop, willen een andere richting met WiK inslaan. Kortweg gezegd: Van Dieren en de zijnen willen de doelstelling van de vereniging beperken. Het doel moet in hun ogen zijn het uitzenden van zieke ambtenaren naar een herstellingsoord en niet het stichten en exploiteren van een herstellingsoord. WiK zou dan een onderling fonds moeten worden, net zoals het *Algemeen Onderling Ziekenfonds door en voor werklieden*. En wie is daar secretaris? Adrianus van Dieren! Vindt hij dat de vereniging WiK teveel hooi op haar vork neemt met het doel om een herstellingsoord te stichten? Heeft Van Dieren in drie jaar tijd ingezien, dat de ambitie van Van de Puttelaar te hoog is gegrepen? Of denkt hij na een paar jaar WiK dat toch de gemeente het herstellingsoord moet stichten en exploiteren?

J. Pot verzocht vergoeding voor uitrekenen van
Echtgenooten, deze komt in dag in
Ada. D. de Lange vraagt haar ondersoek
aan. P. de B. te Ede. Buitent stand van

en de overige my: accoord bericht zenden.
Pot. J. Bericht van D. de Lange dat de echtgenooten
goed is van uitrekenen. W. J. h. (krijgt 11.10.1912)
Batenburg. D. de Lange. (D. de Lange) 11.10.1912

Als op 8 juni 1912 de algemene ledenvergadering plaatsvindt is Van Die-
ren al geen bestuurslid meer en Van de Puttelaar schuift zijn opvolger
naar voren: J.J.Th. Poederbach, in het dagelijkse leven opzichter bij de
Gemeentelijke Gasfabrieken. Deze wordt gekozen. Tegelijkertijd besluiten
de leden tot de vorming van een reorganisatiecommissie. Deze commissie
gaat na wat het belang van WiK is als het alleen zich zou inzetten voor de
uitzending van de zieke leden. De conclusie luidt – onderschreven door
tien van de vijftien commissieleden – dat de statuten en dus de doelstelling
van WiK blijven zoals ze zijn. Het streven naar het herstellingsoord en de
bouw ervan is het tastbare bewijs van “*ons Willen en Kunnen*”, aldus notulist
Evert Veldman.

In september 1912 maakt Van de Puttelaar de balans op, wetende dat de richtingenstrijd in zijn voordeel is uitgekapt: “*Mijn wensch is dat het den voorzitter [...] gegeven moge zijn spoedig de vlag te doen waaien van ons gebouw, het herstellingsoord.*” Van de Puttelaar zou nog twaalf jaar geduld moeten hebben!

De eerste patiënt

Interne conflicten of niet: het bestuur is vanaf het eerste moment actief. In de eerste maanden na de oprichting komt het bestuur ongeveer twee keer per maand bijeen. Van de Puttelaar stelt daarvoor zijn woonkamer in de Daniël Stalpertstraat 93^{III} beschikbaar. Er wordt daar vooral gesproken over de stroeve verhoudingen tussen de vereniging Willen is Kunnen en sommige bonden van gemeenteambtenaren. De conflicten van voor de oprichting blijven. Artikelen over de nieuwe vereniging in het blad *Prinsenhof* van de *Amsterdamsche Bond voor Gemeenteambtenaren* vallen verkeerd bij van de Puttelaar en de zijnen. Deze bond blijft reclame maken voor een vereniging, geleid door de vakbonden. Het bestuur van WiK wil dat de vakvereniging zich uitsluitend bezighoudt met vakbelangen. En het uitenden van zieken en het stichten van een herstellingsoord vallen daar zeker niet onder. Gelukkig voor WiK is niet elke bond zo hardleers als de ABGA. *De Algemeene Plichtsbetrachting, Vereeniging van Ambtenaren bij de Technische Diensten* besluit om WiK jaarlijks te ondersteunen met f25,00 en daarbij spoort AP de leden aan om persoonlijk lid te worden van WiK.

Tijdens een van de eerste bestuursvergaderingen ten huize van voorzitter Van de Puttelaar vraagt een andere zaak de aandacht. Er is een brief binnengekomen van het lid Bekkering. Hij verzoekt het WiK-bestuur te bemiddelen om zijn vrouw in een sanatorium te laten opnemen. Zij heeft vermoedelijk tuberculose. Een doktersverklaring is niet overgeleverd. Het bestuur doet daarover niet moeilijk en besluit met algemene stemmen om haar uit te zenden. ‘Vrouw’ Bekkering is de eerste patiënt, die door Willen is Kunnen is uitgezonden. Ze wordt voor een aantal weken uitgezonden naar sanatorium Hoog-Laren in het Gooi. Kosten ten laste van de vereniging: f45,00. Op 10 juli 1909 is het bestuur weer bijeen. Ingekomen is een

brief van hetzelfde lid Bekkering. Hij dankt het bestuur voor de hulp, die zijn vrouw heeft ontvangen. De eerste ambtenaar wordt in augustus 1909 uitgezonden; en het eerste kind in mei 1910.

In heel 1909 is de vereniging reeds f582,44 kwijt aan verpleegkosten. Het bestuur constateert aan het eind van 1909 dat de vereniging leeft. Het ledenaantal groeit. Op 31 december 1909 zijn er ongeveer 1100 mensen lid van WiK. En tot die dag zijn 7 leden (of hun huisgenoten) uitgezonden. Drie van de uitgezondenen zijn vrouw. Niet iedereen lijdt aan tuberculose. Er is bijvoorbeeld ook een vrouw met bloedarmoede naar herstellingsoord van spoorwegambtenaren Villandry te Nijmegen uitgezonden. Aan leden, die over een iets ruimere financiële armslag beschikken, vraagt het bestuur een eigen bijdrage.

Het bestuur neemt in het eerste jaar twee besluiten over de aanvragen tot uitzending. Ten eerste besluit men in de notulen geen melding meer te maken van de naam van de aanvrager en ten tweede dient elke aanvraag beoordeeld te worden door de daarvoor ingestelde Geneeskundige Commissie. Een van de artsen, die hierin zitting neemt is Louis Heijermans, broer van de toneelschrijver en gemeentearts van Amsterdam. Bij zijn patiënten in de Oosterparkbuurt ziet hij veel tuberculose. In verschillende van zijn artikelen in *De Nieuwe Tijd* en *De Socialistische Gids* wijst hij op de oorzaak van het hoge aantal t.b.c.-patiënten: slechte huisvesting. Gaandeweg het bestaan van WiK neemt het belang van de medische commissie toe. Niet alleen door hun rol bij het uitzenden van WiK-leden, ook door hun artikelen in het verenigingsorgaan.

Het bestuur moet vaak aan de leden uitleggen wie wel en wie niet in aanmerking komen voor uitzending. Men moet minimaal drie maanden lid

Van of
aan
med.
wordt
Voortz. of een voorstel en de reeds opge-
geve leden m. n. Bekkering diens vrouw
is vermoedelijk tuberculotijden en nu
in een Sanatorium opgenomen worden

zijn. De aanvraag, voorzien van een verklaring van een behandelend arts, moet schriftelijk worden ingediend bij secretaris Wiedijk. En alleen leden, hun echtgenotes en hun kinderen beneden de achttien jaar kunnen worden uitgezonden. Overigens worden kinderen alleen uitgezonden als zij lijden aan open tuberculose. In 1909 zijn dus zeven mensen uitgezonden, in 1910 zijn dat er 36. Het zijn twintig mannen, twaalf vrouwen en vier kinderen. Gemiddeld duurt het verblijf in het herstellingsoord ruim 73 dagen. Mannen blijven ongeveer 66 dagen weg; vrouwen en kinderen meer dan 80. In 1911 worden in totaal 55 mensen uitgezonden. Deze 55 (22 mannen, 26 vrouwen en 7 kinderen) verblijven gezamenlijk 4.702 dagen in een van de herstellingsoorde, waarmee de vereniging nauwe banden mee onderhoudt. De meeste patiënten gaan net als de vrouw van het lid Bekkering naar sanatorium Hoog-Laren, maar er gaan ook leden naar het zeehospitium in Katwijk aan Zee of naar het Oranje Nassau Oord in Renkum. De kosten voor een dag verpleging zijn in 1911 al opgelopen tot f1.83. Drie jaar daarvoor zijn de kosten nog f1,20 à f1,30, volgens de eerste folder. De stijgende kosten leiden echter niet tot contributieverhoging.

Een eigen blad

In augustus 1909 verschijnt het eerste nummer van *Willen is Kunnen. Orgaan der vereeniging tot stichting en exploitatie van een herstelling- en ontspanningsoord voor personeel in dienst der Gemeente Amsterdam*. Een echt clubblad, dat voor elk wat wils biedt. Het bestuur gebruikt het om de leden op de hoogte te houden van de ontwikkelingen binnen de vereniging. Hoeveel beampten hebben gekozen voor het lidmaatschap; hoeveel mensen zijn er al uitgezonden? Wanneer is de volgende vergadering en wie zitten er in het bestuur? Het bestuur probeert in het blad de leden op te voeden en ze de regels van de vereniging uit te leggen. Draag op tijd contributie af. Vertel collega's wat WiK inhoudt en hoe ook zij kunnen profiteren. Ook wordt melding gemaakt van onsportief gedrag van sommige leden, die na uitzending het lidmaatschap opzeggen. En soms weidt het bestuur uit over de verschillen van inzicht die er bestaan binnen de vereniging over het doel van de club.

Het blad voedt op en informeert. Dokter Heijermans en andere artsen geven regelmatig uiteenzettingen over ziektes. Niet alleen beschrijven ze de gevaren van tuberculose; ze geven ook aan dat de t.b.c.-patiënt niet als een melaatse door het leven hoeft te gaan. Zeker niet na terugkeer uit het sanatorium. Mensen zijn te veel gewend om te denken: eens patiënt, altijd patiënt. De artsen waarschuwen ook voor kwakzalvers, die louter uit eigen gewin middeltjes proberen aan te smeren tegen borst- en keelaandoeningen. En de heren doktoren schrijven over zenuwziektes, want die aandoeningen kunnen ook reden zijn voor uitzending naar een herstellingsoord. Het zijn geen dodelijke ziektes, maar ze vergallen wel het levensgeluk van de patiënt en van diens omgeving. De artsen waarschuwen voor de gevaren van teveel alcohol. In het blad wordt regelmatig geschreven over het verblijf in herstellingsoorden, zoals dat van de spoorwegambtenaren. Hoe wordt men daar opgevangen? En hoe gaan de doktoren en zusters met patiënten om? Worden zij aan een straf regime van rust en regelmaat

OCTOBER 1911.

VERSCIJNT MAANDELIJKS

„WILLEN IS KUNNEN”

ORGAAN DER VEREENIGING TOT STICHTING EN
 * EXPLOITATIE VAN EEN HERSTELLINGS- EN *
 VACANTIEOORD VOOR PERSONEEL IN DIENST DER
 —————
 * GEMEENTE AMSTERDAM *

OPGEACHT 22 APRIL 1899 * GOEDGEKEURD BIJ KON.
 DEKREET VAN 26 SEPT. 1899 * No. 78, STAATSBLED 246

Oldenkott's Rook- en Pruimtabak bovenal.

AA . . .	per half ons	6 ct.		Groot half ons . . .	5 ct.
BB . . .	" " "	7 "		" " " . . .	6 "
S . . .	" " "	8 "		Pruimtabak 1760 p.h.ons	5 "

Bij iederen winkelier verkrijgbaar.

onderworpen? Wie door de vereniging wordt uitgezonden is gewaarschuwd!

Goed nieuws wordt natuurlijk gemeld. Als in *Ons Belang*, orgaan van het trampersoneel, Willen is Kunnen wordt aanbevolen, neemt de redactie het stukje over. Vaste rubrieken zijn de propagandahoekjes met aansporingen voor grote en kleine donaties. In het blad staan overzichten van de

gelden, die het bestuur ontvangt. WiK kan zich verheugen in een groeiende schare fans. Welgestelde Amsterdammers steunen de vereniging ook. Vaste rubriek is de tweespraak van 'Pim en Pam', twee gemeenteamtensnaren, die het lidmaatschap van WiK aanbevelen. Altijd vrolijk, vaak met woordgrappen en soms heel serieus.

Maar zoals in het bestuur wrijvingen bestaan, botst het kennelijk ook in de redactie. Redacteur van het blad is F. v.d. Hoek. In het nummer van april 1912 schrijft hij het kopje: Mijn afscheid: *"ik wensch niet langer mede te werken met hen, wier wijze van doen mij voorkomt niet te zijn in het belang der zaak."* Ook hier een wrijving of is er alleen sprake van een beschadigd ego? De overige redactieleden geven in hun commentaar aan dat het verenigingsleven vele bezwaren met zich meebrengt en dat men daar overheen moet kunnen stappen. De redactieleden besluiten hun stukje met een welgemeend (?) *"Tot weerziens."*

De correspondenten

Maar zoals bij alles het draait om geld. Zonder geld geen uitzending, geen clubblad, geen mogelijkheden om reclame te maken. Dat geld wordt vooral opgebracht door de leden. Zij zijn elke week f0,06 kwijt. Zo is het besloten op 23 april 1909 en dat bedrag zal tot 1 januari 1920 worden ge-

9 Februari 1918.

N° 71

Uittreksel.

Wilhelmina, bij de gratie Gods,
Koningin der Nederlanden, Prinses van
Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Beschikkende op de verzoekschriften ter bekoming van goedkeuring van de ~~overgelegde~~ *overgelegde* statuten van de daarin genoemde, voor minder dan dertig jaren aangegane, vereenigingen;

Gelet op de voorschriften der wet van 22 April 1855 (Staatsblad N°. 32) in het algemeen en op art. 8 dier wet in het bijzonder;

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie van den

9 Februari 1918, 1ste Afdeling B, N°. 540

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

goed te keuren

1e. enz.

23e. de overgelegde gewijzigde statuten van de vereeniging: "Vereeniging tot Stichting en Exploitatie van een Herstellings- en Vacantieoord voor pensioengerechtigden in dienst der Gemeente Amsterdam, genaamd "Willen is Kunnen", thans genaamd: "Vereeniging tot stichting en exploitatie van een Herstellings- en Vacantieoord voor personeel in dienst der gemeente Amsterdam, genaamd: "Willen is Kunnen", gevestigd te Amsterdam, tot welke betrekkelijk was het Koninklijk besluit van den 28 September 1909, No. 78;

24e. enz.

handhaafd! Dan besluiten de leden op voorspraak van het bestuur om de contributie te verhogen tot f0,07 per week.

De leden dragen dus wekelijks hun geld af. Daarvoor is een uitgebreid netwerk van correspondenten in het leven geroepen. Betrouwbare mannen, afkomstig van de verschillende gemeentelijke diensten zijn de schakel tussen leden en bestuur. Voor elke tramlijn is er een correspondent aangesteld. Voor de mensen, die bij de gemeentereiniging werken zijn er wel acht actief. Soms is een bestuurslid ook correspondent. Zo is Abraham van der Linden ook de correspondent voor de beambten van de Gemeentelijke Waterleiding. Elke correspondent draagt eenmaal per week zijn opbrengst af bij de penningmeesters van WiK Deze zijn daarvoor elke dag rond 7 uur 's avonds thuis.

Soms gaat het niet goed: Correspondent Auf dem Brinke maakt misbruik van vertrouwen. Hij draagt de contributie van verschillende leden niet af bij de penningmeester. In het verenigingsorgaan wordt gewaarschuwd voor de praktijken van Auf dem Brinke. Zijn correspondentschap kost de vereniging bijna f9,00. Vanaf vrijwel het begin zijn er ook vrouwelijke leden bij de WiK aangesloten. Ze zijn vooral werkzaam in het Binnengasthuis. Speciaal voor hen is er ook een vrouwelijke correspondent: zuster W.A.P. de Haas.

Andere fondsen

De leden dragen hun contributie vooral af voor het doel uitzending naar een herstellingsoord. Het tweede doel van de vereniging (het stichten en exploiteren van een eigen herstellingsoord) moet op een andere wijze gefinancierd worden. Daarvoor richt penningmeester Lopes de Leao het steunfonds *De Steenkar* in het leven. Behalve contributie kunnen de leden ook een donatie geven. Deze donaties gaan in *De Steenkar*. Het doel is om op deze wijze ongeveer f50.000 binnen te halen. Het zijn echter niet de leden die de grootste bijdrage aan *De Steenkar* geven. WiK heeft in de stad en ook daarbuiten vele sympathisanten. Zij geven een rijksdaalder of vijf gulden. En soms meer. Lopes de Leao noteert de gevers in het verenigings-

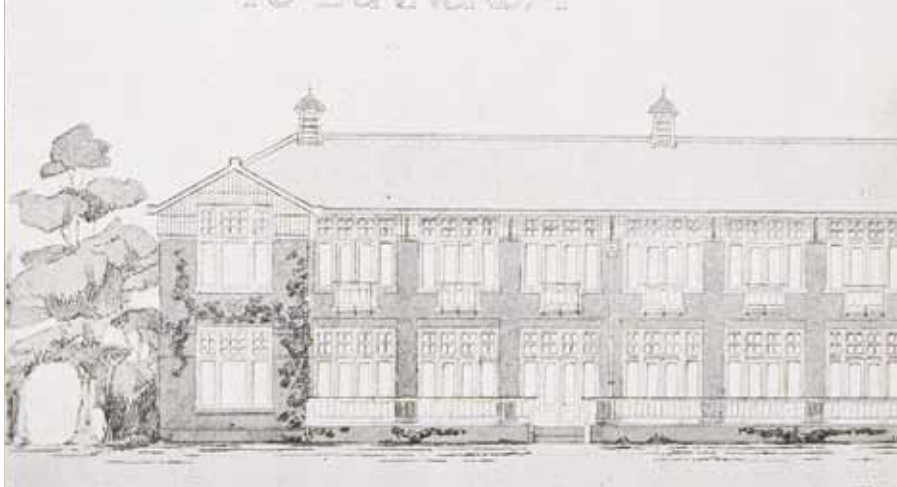
orgaan. Hij vermeldt niet de naam, maar de initialen van de gulle gevers. Een goede lezer weet toch wie wat heeft gegeven als in het blad staat: Dr. L.H., f5,00. Dan weet het gewone WiK-lid dat de bekende Amsterdamse arts en lid van de Geneeskundige Commissie Louis Heijermans de vereniging ook financieel steunt. Niet altijd is de gever bekend, dan noteert de penningmeester de hem bekende feiten: passagier van lijn vier: f10,00. Mei 1910 wordt een ander doel gelanceerd: *Ons Kind*. Doel van dit fonds is om kinderen naar vakantiekolonies te kunnen sturen en om in het door WiK te stichten en te exploiteren herstellingsoord ook linnengoed voor kinderen te hebben. Bijzonder is dat niet alleen volwassenen hieraan kunnen bijdragen. Kinderen kunnen postzegels, theelood en oud papier naar Lopes de Leao brengen. Het eerste jaar levert het fonds *Ons Kind* ruim f80,00 op. In de jaren daarna is dat bedrag al gestegen tot ruim f300,00. In juli 1911 worden vier kinderen worden op kosten van het fonds naar Egmond aan Zee gezonden, waarschijnlijk om te genezen van tuberculose. Na vier

weken komen zij aangesterkt terug. In zijn artikel in het verenigingsblad noemt Lopes de Leao de namen van een tweetal uitgezonden kinderen: Jo Verhagen en Cornelis Zwaag. De laatste wordt door de penningmeester aangemoedigd om ook iets te doen voor het fonds, bijvoorbeeld door het verzamelen van theelood. Van de kleine Jo Verhagen (*“wel Jo! je bent flink in gewicht toegenomen met je reisje naar Egmond”*) wordt vermeld dat zij een boek aan het fonds schenkt.

Het fonds doet meer: op 20 augustus 1912 gaan de kinderen aan boord van een stoomboot Prins Hendrik voor een dagtochtje naar Wijk aan Zee. Ook de moeders en de fanfare van de Amsterdamse tram gaan aan boord voor een dagje aan zee. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt er volop gestort. In de jaren 1914-1919 wordt jaarlijks ongeveer f1.300,00 aan het kinderfonds geschonken.

Eigen grond

Binnen korte tijd ontwikkelt WiK zich tot een actieve club, met een uitgebreid netwerk in Amsterdam. Een netwerk van leden, bestuurders, correspondenten en donateurs, die zich gezamenlijk inzetten voor de doelstellingen van de vereniging. Daarvoor worden in het eerste en tweede jaar van het bestaan van WiK initiatieven ontplooid, die tientallen jaren bij de vereniging blijven horen. Het meest opvallende is wel de aankoop van heidegrond in Bennekom op 25 mei 1910. In het verenigingsblad beschrijft men het terrein van bijna drie hectare groot en de plannen ermee: *“Gaat men per S.S. naar Ede en van daar langs een mooie laan per stoomtram naar Bennekom, dan stapt men aan het Hoenderpark ‘Beukenoord’ af en onderneemt dan links af den ‘Grintweg’ een heerlijke wandeling tot aan de Heinrich Wittenweg; aan de rand van dien weg ligt de door ‘W.I.K.’ gekochte grond. Prachtig is, aan het begin van dien oplopenden weg, het gezicht naar boven, op welke hoogte ons gebouw moet komen, beschut ter linkerzijde en van achteren door een uitgestrekt bosch. Boven gekomen is het uitzicht een waar genot. Het dorp Bennekom ligt voor U en de toren van Wageningen is bij helder weer duidelijk te zien, terwijl in de onmiddellijke nabijheid van het te stichten gebouw boschjes dennen U uitnodigen eenige ogenblikken te verpozen. Plaatst men in die*

boschjes de noodige ligstoelen, dan heeft de herstelzoekende een prachtig uitzicht en is beschut tegen den wind."

Het terrein kost f1.600; voor de financiering vraagt het bestuur een hypotheek van f1.000 aan; de jaarlijkse rente bedraagt 4,5%. Tijdens de ledenvergadering zijn 53 leden aanwezig. Met grote meerderheid steunen zij het bestuursvoorstel.

Er komt een prachtig plan, om op dit terrein een eigen herstellingsoord te realiseren. In het verenigingsblad van oktober 1911 staan bouwkundige tekeningen van architect M.J.W. Lippits. Er moet een groot, statig huis van twee verdiepingen op het terrein komen. Op de begane grond komt de mannenafdeling; en de eerste verdieping is gereserveerd voor de vrouwen. Er zijn tien mannen- en tien vrouwenkamers gepland. Het zijn privé-vertrekken, zodat men zich kan terugtrekken als de gesprekken in de conversatiezaal de patiënt niet aanstaan! Alle patiëntenkamers zijn gelegen aan de zuidzijde van het pand. Ze zijn voorzien van openslaande deuren, die toegang tot het balkon verschaffen. En het pand moet juni, uiterlijk juli 1912 gerealiseerd zijn.

Om deze plannen te realiseren gaat het bestuur op zoek naar geld. Men heeft natuurlijk *De Steenkar*, maar in dat fonds is nog lang niet genoeg geld. Een grote loterij wordt georganiseerd. Er zijn 25.000 loten ter waarde van f1,00 te koop. Door vrouwelijke sympathisanten uit de welgestelde Amsterdamse milieus worden ruim duizend artikelen bijeengebracht voor de

loterij. De dames Roëll – de Vos van Steenwijk en Boissevain zijn vooraanstaande dames uit Amsterdam met connecties tot in de hoogste kringen. Hoe komt het anders dat de loterijcommissie f100 van koningin Wilhelmina en f50 van koningin Emma ontvangt? Alles ter ondersteuning van de bouwplannen!

Wat is er te winnen? Tekeningen, etsen, boeken, asbakken, flessen champagne, serviesgoed en meubelstukken om maar iets te noemen. Lotnummer 540 is een schilderij van Piet Mondriaan, die in die tijd veel landschappen rond Amsterdam tekent! Natuurlijk kan men ook gewoon geld schenken aan het organisatiecomité van de loterij.

Op 18 december vindt de verloting plaats. Daarvoor kunnen belangstellenden in het Militiehuis aan het Singel de uitstalling van de prijzen bewonderen. De loterij is een succes en levert ruim f23.000 op, maar het realiseren van de bouwplannen gaat moeizaam.

In maart 1913 is er nog geen steen gelegd en bij het beramen van de

kosten blijken deze dusdanig hoog te zijn, dat het bestuur van de vereniging het realiseren van de plannen niet aandurft. De plannen blijven in de kast en het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog leidt tot afstel.

Een eigen huis

De oorlog is een spelbreker. Veel leden zijn gemobiliseerd en bedanken voor het lidmaatschap. De bouwplannen blijken niet reëel en als de oorlog is afgelopen zijn er behoorlijke prijsstijgingen. De oude kostenramingen gaan niet meer op. Het bestuur blijft zoeken naar een oplossing want het uitzenden van patiënten naar sanatoria blijft noodzakelijk. Het bestuur staart zich niet blind op de eigen grond en het ontwerp van architect Lippits. Regelmatig bestudeert men na 1919 aanbiedingen van grote vrijstaande huizen, die wellicht omgebouwd kunnen worden tot een herstellingsoord. Eind 1923 komt er een mededeling, dat er in de nabijheid van Bennekom een grote villa in het openbaar wordt verkocht. De verkoping is inclusief huisraad en een terrein van ca. 6 ha. Het gaat om De Leemkuil dat dan in gebruik is als hotel.

Voorzitter Poederbach en penningmeester Lopes de Leao gaan naar Bennekom. De verkoping vindt plaats in Hotel Rawang. In het rokerige zaaltje zijn meer gegadigden. Poederbach en Lopes de Leao willen niet gokken en spreken af dat zij niet lang wachten bij het afslaan. De tactiek heeft succes: De Leemkuil wordt gekocht voor f43.100. Daarbovenop komen ook de kosten van de veiling: f4.300. De verzamelde fondsen van *De Steenkar* en de loterij van voor de Eerste Wereldoorlog worden voor de financiering ingezet. Ook de gemeente Amsterdam draagt bij en het bestuur neemt een hypotheek ter hoogte van f34.000.

De Leemkuil ligt in de gemeente Wageningen, dicht bij het dorpje Bennekom, waar WiK dus al een lap grond heeft. Het huis is net zo oud als haar nieuwe eigenaar, want de eerste steen voor dit imposante gebouw is in april 1909 gelegd! Oorspronkelijk is het een buitenhuis, later hotel en vanaf 1924 het herstellingsoord, waar Willen is Kunnen zo lang naar verlangt.

te gunnen en toe te wijzen, welke laatstgenoemde alhier medeverschenen verklaarde dit perceel voor zich zelf in koop aan te nemen.

De afmijner van perceel nummer Zeven de heer Jacobus Johannes Poederbach, voornoemd verklaarde dat hij het bod op dit perceel ad drie en veertig duizend een honderd gulden. f.43.100.---

heeft gedaan voor en ten behoeve van de Vereeniging tot stichting en exploitatie van een herstellings-en vacantieoord voor pensioengerechtigden in dienst der gemeente Amsterdam, genaamd, „WILLEN IS KUNNEN” goedgekeurd bij Koninklijk besluit van den acht entwintigsten September negentienhonderd negen nummer 78, zulks overeenkomstig het besluit op de bestuursvergadering van gemeld bestuur genomen en goedgekeurd door Commissarissen dezer Vereeniging.

Waarop de comparant-verkooper verklaarde perceel nummer zeven aan gemelde Vereeniging, „Willen is Kunnen” voor de geboden som in koop te gunnen en toe te wijzen, waarna de alhier medeverschenen heeren Jacobus Johannes Poederbach, voornoemd, Jacobus Hermanus Rosenbergen, en Michael Lopes de Leao, beiden gemeenteambtenaren en wonende te Amsterdam in hunne hoedanigheid van respectievelijk voorzitter, vice-voorzitter en penningmeester van gemelde vereeniging verklaarden de koop van dit perceel nummer zeven voor-en ten behoeve van meergemelde Vereeniging, „Willen is Kunnen” aan te nemen.

Hoofdstuk 2

1924-1945

De Leemkuil

De Leemkuil wordt feestelijk geopend in juni 1924. Namens de burgemeester komt de Amsterdamse bankier C.F. Schoch, een bekende filantroop en als commissaris verbonden aan WiK. Feitelijk is zijn handeling te laat. Op 31 mei van dat jaar zijn vier patiënten al opgenomen. De feitelijke openingshandeling wordt verricht door de oprichter van WiK: Van de Puttelaar. Hij hijst de vlag op het gebouw. Van de Puttelaar is niet met lege handen naar De Leemkuil gekomen. Hij is voorzitter van het ontspanningscomité en biedt het oord onder meer een piano en een boekenkast aan.

En een lange lijst sprekers passeert de revue. Er worden felicitatietelegrammen voorgelezen en er is ook een ‘gewoon’ lid dat spreekt, en dat is Bekkering. Zijn vrouw is in 1909 de eerste patiënte, die door WiK is uitgezonden en nu – vijftien jaar later – is zij weer opgenomen! Maar dit keer in het eigen herstellingsoord. Het bestuur biedt de kersverse directrice, me-juffrouw M.J.P. van der Werff, bloemen aan. Op 16 april 1924 is deze particuliere verpleegster in dienst gekomen om het herstellingsoord te leiden.

In De Leemkuil is plaats voor 28 vrouwelijke patiënten. Mannelijke patiënten worden in het Herenhuis ondergebracht.

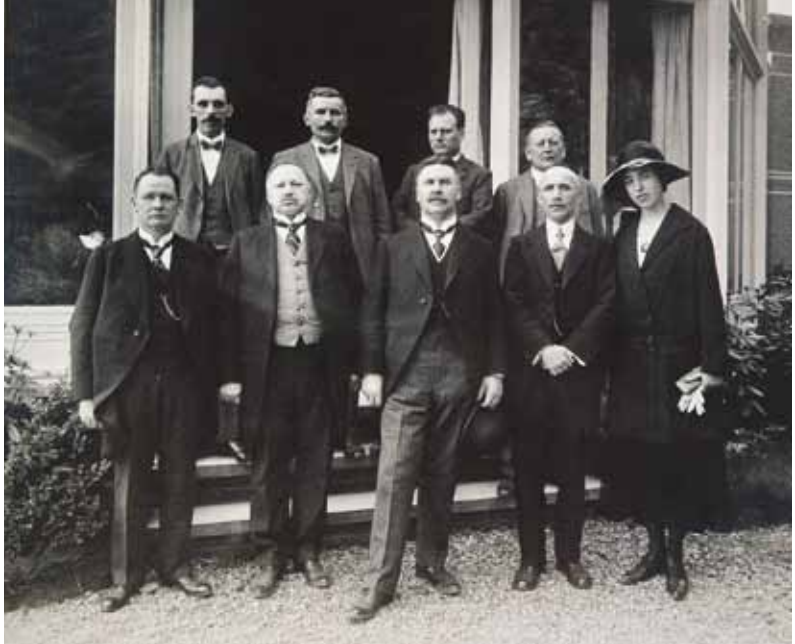
De Leemkuil: herenkamer, serre, eetzaal, huiskamer

Daar is plaats voor tien. De vrouwen vinden dus onderdak in de villa, de mannen eigenlijk in het koetshuis, dat wordt uitgebreid met een kas en een garage. Ze kunnen daar alleen slapen. In het hoofdgebouw zijn de gemeenschappelijke ruimtes. Er kunnen in de periode 1924-1935 beduidend meer vrouwelijke patiënten ondergebracht worden dan mannelijke. In het begin levert dat geen problemen op. Ook in de zomer, de drukste periode wat betreft uitzending, kan de vereniging de mensen onderbrengen. Het herenhuis heeft een medisch nadeel: de ramen zijn bijna allemaal gelegen op het noorden. De oorspronkelijke bewoners voor wie de villa is gebouwd willen geen nieuwsgierige blikken van hun personeel. Voor hen die door een verblijf in De Leemkuil genezen willen van tuberculose zijn ramen op het zuiden echt van groot belang.

Verblijf in Herstellingsoord De Leemkuil betekent regelmaat. De directrice stelt een rooster op, dat ruim twintig jaar blijft gelden. Het is gebaseerd op haar ervaringen in andere herstellingsoorden, waar zij in voorbereiding op haar werk in De Leemkuil het vak leert. Tussen 7 en 8 uur 's ochtends worden de bewoners gewekt. Zij kleden zich zelf aan en maken vervolgens hun bed op. Dan naar de ontbijtkamer voor het zogenaamde 1e ontbijt. Om 9 uur gaan de dames rusten en verrichten de mannen arbeidstherapie. Zij hakken hout in het bos of onderhouden de tuin. Om 10.30 uur drinkt iedereen een kop koffie. Om 11 uur gaan de mannen rusten en ondernemen de vrouwen een wandeling. Om 12.00 is de groep bij elkaar voor het 2e ontbijt. Om 13.00 gaan de vrouwen weer rusten, terwijl de mannen wandelen over het terrein. Om 14.30 uur is er gezamenlijk thee drinken, waarna de mannen zich terugtrekken voor het rusten en de vrouwen wederom gaan wandelen. Om 17.00 uur wordt het middagmaal geserveerd en om 18.00 uur gaan alle patiënten 45 minuten rusten. Vervolgens is er weer thee en is er de mogelijkheid tot muziek maken, spelletjes te spelen of te wandelen. Om 20.45 uur wordt de kleine

Mejuffrouw M.J.P. van der Werff, directrice
van De Leemkuil

avondmaaltijd geserveerd. En om 21.00 uur wordt iedereen geacht naar zijn of haar kamer te gaan. Om 21.15 uur liggen alle patiënten onder de wol. Het strakke regime leidde wellicht tot heel wat verveling, maar in de door het WiK-bestuur gepubliceerde dankbetuigingen wordt daar geen melding van gemaakt. De directrice, M.J.P. van der Werff, maakt in een interview uit 1939 wel duidelijk dat er soms wel wat speelt: patiënten roddelen over elkaar en er zijn kleine intriges. Aan haar de taak om met een goed gesprek of een streng optreden hieraan een einde te maken. Mannen kunnen zich nog verdienstelijk maken in de omgeving van De Leemkuil. Vrouwen mogen soms de theekopjes afwassen en kleren herstellen. Voor technische geschoolde mannen is er nog een extra klus: het nakijken van stopcontacten en schakelaars! De directrice hecht weinig waarde aan sjöld. Dat is een Zweedse methode uit het begin van de 20e eeuw voor arbeidstherapie door te werken met karton, klei en hout. Van groot belang vindt zij de gezamenlijke uren, want het huiselijke karakter missen de patiënten wel het meest. Daarom is het ook al sinds 1924 in De Leemkuil traditie dat van feestdagen, zoals Kerstmis en Pasen bijzondere dagen worden gemaakt.

Om de mensen te kunnen opvangen moet WiK personeel in dienst nemen: verplegend personeel, maar ook mensen die zich met de dagelijkse dingen bezighouden. Per maand is de vereniging aan personeelskosten ongeveer f400 kwijt. De Leemkuil staat onder medisch toezicht van huisartsen uit Bennekom. De Leemkuil is een succes: op 21 juli 1931 wordt de 1000e patiënt verwelkomd. Het is P.J. Nieuwenhuizen van de Gemeentelijke Gasfabrieken. Ter herinnering aan dit heugelijke feit ontvangt hij een zilveren theelepeltje. Niet iedere patiënt is lid van WiK, want het herstellingsoord staat ook open voor andere verenigingen, zoals het *Koperen Stelenfonds van de Diamantbewerkers*.

De meeste patiënten gaan tevreden naar huis. Er komt zelfs een reünie en een eigen lied! Een klein fragment: "*Kwamen wij zoo moe en mat eenzaam vaak en stug. Straks gaan we weer opgewekt naar 't gezin terug.*" In 1935 besluit het bestuur van WiK tot een ingrijpende verbouwing van het Herenhuis. Het wordt vrijwel geheel afgebroken. Er komt slaapruijnte voor 20 mannelijke patiënten voorzien van centrale verwarming en met de meeste ramen op het Zuiden!

WiK in Amsterdam

De basis van de vereniging blijft natuurlijk Amsterdam. Het succes van Leemkuil staat niet op zich zelf. Ook in Amsterdam gebeurt van alles in de periode na de Eerste Wereldoorlog. Direct na de wapenstilstand van 1918 groeit het ledental weer. Op 1 januari 1919 zijn er 3302 leden; zes maanden later zijn dat er ruim 800 meer! De goodwill voor de vereniging blijft hoog. Een liefdadigheidsconcert in de Grote Zaal van het Concertgebouw – met een optreden van het *Mannenkoor 'Kunst en Broederschap'* van het rijdend personeel van de gemeentetram – levert WiK *f*554,16 op. Het spreekuur van het bestuur – elke dinsdagavond – is een succes. Leden kunnen dan een eventuele uitzending bespreken. Eerst in de kantoren van de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst aan de Plantage Muidersgracht, later aan de Rozengracht. Maar dat adres is geen succes gelet op trappen, die moeten worden beklommen.

Sinds 1913 is er een vrouwelijk bestuurslid, mejuffrouw W.A.P. de Haas. Maar wat geldt voor verpleegsters in De Leemkuil, geldt ook voor vrouwelijke ambtenaren: een huwelijk betekent einde dienstbetrekking. En alleen ambtenaren in dienst van de gemeente kunnen zitting nemen in het bestuur van WiK, dus het verloop onder de vrouwelijke bestuursleden is behoorlijk groot.

De ingebruikname van De Leemkuil betekent voor de vereniging een nieuw begin. Meer leden, meer uitzendingen en een hogere subsidie van de gemeente Amsterdam. Wordt in 1909 besloten om de jonge vereniging met *f*800 te subsidiëren; in 1910 wordt de subsidie reeds vastgesteld op *f*2.000. In 1918 krijgt WiK van de gemeente *f*8.500; in 1920 *f*15.000 en in 1927 *f*20.000. Ook de contributie van de leden stijgt. De contributie is op 1 januari 1920 gesteld op *f*0,07 per week; een jaar later is het *f*0,08. Langzaam gaat het lidmaatschapsgeld omhoog tot *f*0,12 per week in 1932.

In 1929 is WiK twintig jaar oud. Er zijn ongeveer 6.000 leden, die het mogelijk maken dat de administratie van WiK door een professionele kracht wordt gedaan. Mejuffrouw R. de Haas is de kantoorbediende van

WiK en zij zetelt in het kantoor aan de Prinsengracht. Haar aanstelling betekent echter niet dat het bestuur, minder te doen heeft. Integendeel: naast het wekelijkse spreekuur is er nu ook een maandelijks bezoek aan De Leemkuil. De exploitatie van het herstellingsoord blijft lange tijd een bestuurstaak. Een van die dingen die geregeld moeten worden is het eten. Op jaarbasis is De Leemkuil in 1925 daarvoor bijna f10.000 kwijt. Vlees en melk zijn de duurste producten. Ook eten de patiënten veel eieren. Een deel daarvan wordt verschaft door de op het terrein gehuisveste kippen. Daarnaast overlegt het bestuur over personeelszaken, de aanschaf van nieuwe meubelen en mogelijke verbouwingen. De exploitatie van De Leemkuil is vooral het werk voor voorzitter Poederbach, secretaris C.L. Doerbecker en penningmeester Lopes de Leao. In de begroting van verenigingsjaar 1929 is voor deze drie bestuursleden een post van f700 opgenomen. Het is bedoeld als vergoeding van hun werkzaamheden als bestuurslid van de WiK.

Een positieve ontwikkeling is dat het aantal sterfgevallen aan tuberculose in Nederland in de periode tussen de beide wereldoorlogen behoorlijk daalt.

In 1913 sterft één op de ruim 700 Nederlanders aan t.b.c., in 1940 is dat gedaald tot één op de 2.500! Oorzaken voor deze daling zijn onder meer de verbeterde sociale situatie en woonomstandigheden en de voorlichtersrol van overheden en particuliere organisaties, zoals WiK. De publicaties van artsen over de gevaren van tuberculose vanaf de eerste jaargang in het verenigingsblad moet de Amsterdamse ambtenaar en zijn gezin bewust hebben gemaakt van de gevaren van tuberculose. De noodzaak om mensen naar herstellingsoorden uit te zenden blijft bestaan. Er komt zelfs een onderscheid aan herstellenden en lijders. Zij die daadwerkelijk lijden aan tuberculose gaan niet naar De Leemkuil, zij

worden uitgezonden naar sanatoria, zoals Zonnestraal in Hilversum. De gemiddelde t.b.c.-patiënt verblijft 140 dagen in een dergelijk sanatorium. Zij die herstellen van een ziekte (waaronder tuberculose) gaan juist wel naar De Leemkuil. Zij zijn gemiddeld ongeveer 60 dagen van huis weg. In de loop van de jaren daalt het aantal sanatoriumgangers gestaag, terwijl het aantal mensen, dat wordt uitgezonden naar De Leemkuil stabiel blijft. Het zijn niet alleen t.b.c.-patiënten, die De Leemkuil bezoeken. In de jaren dertig is er een stijging van het aantal zenuwpatiënten. Voor de directrice van De Leemkuil een groep, die speciale aandacht verdient: *“zenuwpatiënten voor wie een verblijf in en herstellingsoord eigenlijk de laatste kans is! Lukt dat niet, dan rest practisch alleen nog opneming in een zenuwlijdersinrichting, hetgeen een stempel op hun geheele leven drukt...”*

In die tijd komt er ook een nieuw fonds: het *Kledingfonds*, want niet iedereen die wordt uitgezonden, heeft kleding die aan de voorschriften van het verzorgende personeel voldoet. Vooral de onderkleding is een probleem. Deze wordt door het fonds in bruikleen gegeven. Voor bovenkleding en schoeisel stelt het fonds renteloze voorschotten te beschikking. Het fonds *Ons Kind*, dat reeds in 1910, is opgericht blijft al die tijd een apart doel binnen WiK. Tot 1940 worden honderden Amsterdamse kinderen door WiK naar vakantiekolonies gezonden.

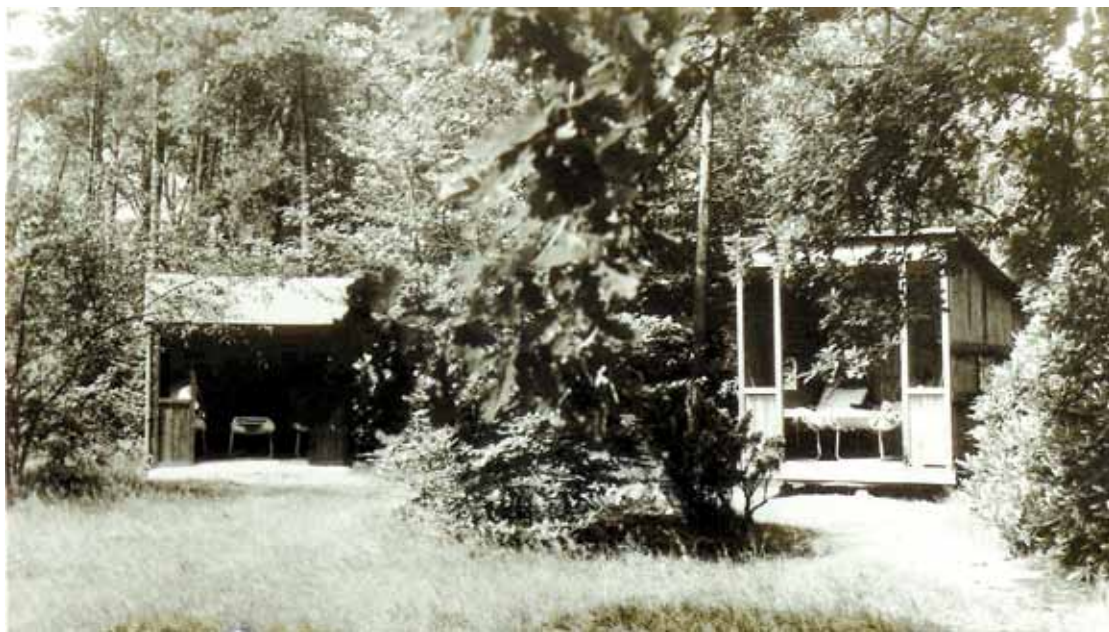
Crisis

In de jaren dertig komt WiK in zwaar weer. De crisis, die in 1929 op Wall Street begint en twee jaar later Nederland bereikt, laat niemand onberoerd. Ook WiK niet. De vereniging kiest voor een tijdelijke verhoging van de contributie, zodat de vereniging een schuldenlast van f17.000 kan wegwerken. In 1934 is dit gelukt, maar de problemen blijven aanhouden. En het dieptepunt voor de vereniging komt pas in de jaren 1935 en 1936. Het ledentiaal daalt: van ruim 6.000 in januari 1932 naar net onder de 5.000 eind 1936. De subsidie van Amsterdam wordt bijgesteld: van f20.000 (1932) terug naar f10.000 (1936). Wat ook terugvalt is het aantal verpleegdagen in De Leemkuil. In 1932 is het herstellingsoord goed voor ongeveer 7.500 verpleegdagen; in 1935 is dit aantal teruggevallen tot 6.000, terwijl het aantal aanvragen om uitzending niet vermindert. De Leemkuil en de vereniging zijn juist gebaat bij een hoge bezettingsgraad van het herstellingsoord, want zo kan men quitte spelen. Het bestuur kan niet anders dan een aantal bezuinigingsmaatregelen nemen. De maximale uitzendtermijn wordt gesteld op acht maanden. Voor de meesten zal dit

geen problemen opleveren, maar voor de ernstige zieke t.b.c.-patiënt, die naar Zonnestraal of een ander sanatorium wordt uitgezonden, kan deze termijn net te kort zijn. Als tweede bezuinigingsmaatregel kiest het bestuur ervoor om de verpleegdagprijs aan een maximum te binden. Alles wat boven de f2,85 komt is voor rekening van de patiënt. Het overgrote deel van de uitgezondenen kan met dit bedrag in 1935 uit de voeten. Ten derde kan een lid pas één jaar na het verstrijken van het verblijf in een sanatorium of herstellingsoord weer opgenomen worden. Het bestuur erkent dat de maatregelen “*inderdaad een stap achteruit*” zijn, maar terugkijkend kan het bestuur in 1939 constateren, dat er nimmer een uitzending is afgewezen omdat er onvoldoende middelen zijn. Tegelijkertijd richt het bestuur zijn blik op de toekomst: het Herenhuis van De Leemkuil wordt midden in de moeilijkste tijd verbouwd.

Bij de viering van het 30-jarig bestaan kan het bestuur constateren, dat het ergste achter de rug is. Het ledental is op 31 december 1938 al weer

gestegen tot 5.192 en het aantal verpleegdagen in De Leemkuil loopt op tot het 9.000! Alleen de gemeente Amsterdam heeft de bezuiniging nog niet teruggedraaid. Tijdens de festiviteiten rond het jubileum neemt het bestuur afscheid van het langst zittende bestuurslid: penningmeester Lopes de Leao, al actief voor de oprichting houdt er mee op! Onder dankzegging voor zijn jarenlange inzet ontvangt hij een wandelstok met inscriptie.

Oorlog

Een jaar na de viering van het dubbele jubileum (30 jaar WiK en 15 jaar De Leemkuil) zijn er problemen van een geheel andere orde. Nederland raakt in oorlog en De Leemkuil komt in de Meidagen van 1940 in de gevechtsslinie te liggen! Op 10 mei 1940 verblijven 47 patiënten in De Leemkuil. En het front bereikt snel het terrein bij Bennekom. Duitse soldaten komen op 10 mei om 16.00 uur aan bij De Leemkuil. De nieuwe directrice, juffrouw C.P. Maars Nierop, besluit of moet besluiten, personeel en patiënten te evacueren. De Leemkuilbewoners trekken naar het oosten. Westwaarts is geen optie: daar ligt het front van de Grebbeberg. Ze gaan naar Heesum en Renkum. Er wordt een leegstaande villa 'gekraakt'. Ondertussen is men in Amsterdams zeer ongerust. Er is geen contact mogelijk. De bezetting van De Leemkuil in de meidagen is echter maar van zeer korte duur. Op 14 mei kunnen de evacués het herstellingsoord weer betreden. Er zijn een paar kleine beschadigingen door het verblijf van de Duitsers. En de foienpot is verdwenen, evenals een paar persoonlijke spullen van personeelsleden en patiënten. Het bestuur sommeert op 18 mei de uitgezonden om zonder uitzondering terug te keren naar Amsterdam. Zo wordt de ongerustheid bij de achterblijvers weggenomen. Op 20 mei gaan de meesten weer terug naar De Leemkuil, samen met een paar patiënten, die op de nominatie staan om uitgezonden te worden. Voor het bestuur is het taak om na deze ingrijpende gebeurtenissen *"het gewone leven weer op gang te brengen en alles zooveel mogelijk te doen voortgaan op de wijze als voor de bezetting van ons land het geval was."* Zo lezen de WiK-leden het in hun verenigingorgaan. Het bestuur prijst de directrice en de overige personeelsleden voor hun ade-

quate optreden. In 1941 ontvangt het bestuur f500 ter compensatie van de geleden schade op De Leemkuil in 1940.

De oorlog is voor het bestuur een moeilijke periode. WiK-voorzitter W.S. Timp, die de in 1932 overleden Poederbach opvolgt, en zijn medebestuurleden moeten de vereniging behoedzaam door de vijf jaar heenloodsen. Sommige problemen zijn banaal: Moet er een biljart in De Leemkuil worden geplaatst? (*“Nee, dat is te vermoeiend.”*). Of de klacht van mevrouw Smit, die bijna elk jaar veertien weken in De Leemkuil verblijft. Zij is reumapatiënt. De behandelend arts schrijft haar in 1940 geen medicatie voor; alleen maar rust. Het bestuur neemt haar klacht niet in behandeling. Dan de uitzending van de kinderen: deze stagneert, mede omdat opvangcentra aan de kust niet meer in gebruik mogen zijn. Het uitzenden van patiënten naar De Leemkuil daarentegen gaat min of meer gewoon door. In 1941 moet het bestuur wel constateren, dat door algehele schaarste en gewijzigde sociale omstandigheden het aantal t.b.c.-patiënten in Amsterdam stijgt, terwijl het aantal leden daalt.

Het gewijzigde gezag in Nederland zorgt ook voor andere verhoudingen binnen WiK. Het personeel van de Gemeentetelefoon komt in 1940 in dienst van het Staatsbedrijf der PTT, een rijksinstelling. Door een administratieve handeling verliest de gemeente een aantal ambtenaren en WiK een aantal leden, die echter wel jarenlang contributie hebben afgedragen en dus recht hebben op uitzending bij ziekte. Hoe moet het bestuur daar mee omgaan? Besloten wordt dat de personen, die werken bij diensten die overgaan naar het rijk, maar wel werkzaam blijven in Amsterdam, lid kunnen blijven. En wat moet het bestuur met de leden, die eerst vrijwillig en later verplicht worden ingezet bij de Nederlandse Arbeidsdienst en dus geen werk meer voor de gemeente Amsterdam kunnen verrichten. Men besluit om de tijd die men bij de Arbeidsdienst doorbrengt te zien als tussentijd. Men verspeelt geen eerder opgebouwde rechten. Dat is vooral van belang bij de vaststelling van het moment wanneer men mag worden uitgezonden. Het verenigingsblad, dat al sinds 1909 elke maand verschijnt (met uitzondering van enige maanden tijdens de Eerste Wereldoorlog) moet na

de zomer van 1942 stoppen, met name vanwege de papierschaarste. Als vervanger verschijnt onregelmatig een Mededelingenblad. Het spreekuur van dinsdagavond kan vanwege de verduistering niet meer plaatsvinden en wordt verplaatst naar zaterdagmiddag.

De joodse leden

November 1940 besluit de bezettende macht dat joden geen openbare functies meer mogen bekleden. Dat betekent dat joden in overheidsdienst van hun functie worden ontheven. Joodse ambtenaren in Amsterdam hebben van de ene op de andere dag geen baan meer. Wat betekent dit voor de ongeveer 200 joodse leden van WiK? Voorlopig kunnen zij lid blijven.

MAANDBLAD

Uitgave No. 5

WILLEN IS KUNNEN

STELLINGSOORD VEREENIGING VAN PERSONEEL IN DIENST DER GE

OPGERICHT
23 APRIL 1909

LAATSTELUK
BESLUIT VAN
SEPT. 1936 N°16

DE LEEUKUIL

TE BENNEKOM

Administratie: F

advertentiën zich te wenden tot N.V. Drukk. „t Koggeschip“, N. Achtergracht 102-104,
Amsterdam-C. — Telefoon 51204-51205 — Postgiro No. 28767 — Gem. Giro K 1048
en op aanvraag. Advertenties uiterlijk in te zenden vóór den 10en van iedere maand

MOGEN JODEN LID VAN W.I.K. ZIJN?

Deze vraag moet thans ontkennend beantwoord worden!
Het is zeer wel mogelijk dat nog een aantal joden lid van

1940 betreffende het aangeven van
of als Jood wordt beschouwd.

Artikel 4. — Deze verordening tre
in werking.

WiK is onafhankelijk, maar een bestuursfunctie binnen de vereniging zit er voor hen niet meer in. Op dat moment hebben er geen joden zitting in het bestuur, maar andere kaderfuncties worden wel door joden bekleed. Een klein aantal joodse leden bedankt voor het lidmaatschap. Tegelijkertijd geeft het bestuur aan dat uitzending van joodse leden naar De Leemkuil moet blijven doorgaan. In het herstellingsoord moet de directrice aan de autoriteiten doorgeven welke personeelsleden joods zijn.

In mei 1941 constateert het bestuur dat het ledental daalt; dat komt door opzeggingen van joodse leden, die door allerlei maatregelen buitengesloten worden, en door opzeggingen van hen *“die in februari anders gehandeld hebben dan de bezettende autoriteiten wensten.”* Men doelt hier op de februaristaking. Een protestactie waarin onder meer het trampersoneel een rol speelt.

Per 1 november 1941 geldt er weer een nieuwe regel van de Duitsers: joden mogen geen lid blijven van een vereniging waarin ook niet-joden lid van kunnen zijn of worden. Het is een nieuwe maatregel ter isolering van de joden in Nederland.

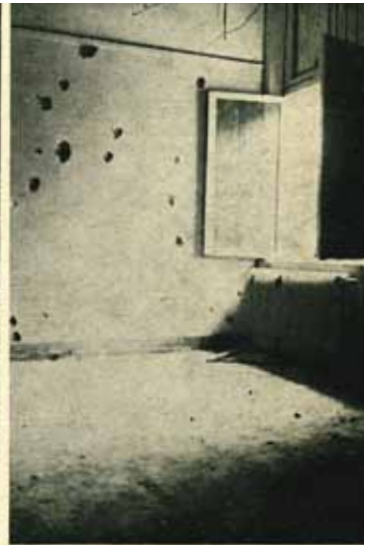
En Willen is Kunnen is indertijd opgericht voor alle Amsterdamse ambtenaren, ongeacht afkomst, politieke overtuiging of kerkelijke gezindte. Het verenigingsblad wijdt er een stuk aan. De kop luidt: *Mogen joden lid van WiK zijn?* Het bestuur gaat in op de nieuwste maatregelen en geeft antwoord

Met een handgranaat werd de brandkast geforceerd.

Een granaatscherf trof de voorgevel.

Een der kamers in het berenbuis.

op de vraag. Joden kunnen geen lid blijven van Willen is Kunnen. Eind 1941 roept het bestuur de joodse leden op om te bedanken voor het lidmaatschap en stelt: *“de vereniging heeft hiermee aan haar plicht voldaan.”* De van bovenaf opgelegde maatregelen worden zonder veel discussie uitgevoerd. Tijdens de algemene ledenvergadering van 20 december 1941 is Van de Puttelaar aanwezig. Hij stelt voor dat de vergadering een sympathiebetuiging stuurt naar de voormalige penningmeester Lopes de Leao. Voorzitter Timp antwoordt dat dit voorstel niet in behandeling kan worden genomen en dat overigens de heer Lopes de gevoelens ten aanzien van zijn persoon wel bekend zijn.

In het oorlogsjaar 1941 daalt het ledental van 5364 naar 4830. De anti-joodse maatregelen treffen veel verenigingen in Nederland. En maar een handjevol verenigingen besluit zichzelf op te heffen, als blijkt dat de maatregelen de joodse leden buitenspel zetten. Het bestuur van WiK besluit om dit niet te doen. Bij opheffing zullen de consequenties voor het personeel ongewis zijn. Tevens is het vangnet voor de zwakkere gemeentebtenaar weg.

De Leemkuil

Tot september 1944 kan De Leemkuil als herstellingsoord functioneren. Dan komt het front weer naderbij. De luchtlanding bij Arnhem leidt tot hevige gevechten in de omgeving en de evacuatie van alle inwoners van Bennekom, dus ook die van De Leemkuil. Halsoverkop is het pand verlaten. Alles blijft onbewaakt achter. Dat biedt anderen de gelegenheid om zich meester te maken van de huisraad. Zowel Duitsers als Nederlanders eigenen zich spullen uit De Leemkuil toe. Het pand wordt een ruïne. De gelukzoeker, die de brandkast van de directrice ontdekt, blaast deze open met een granaat. Voor niets: de brandkast is al een paar jaar niet meer in gebruik. De gehele huisraad wordt meegenomen of stukgegooid. Na de oorlog twijfelt het bestuur of WiK moet vasthouden aan De Leemkuil of dat er een nieuw herstellingsoord moet komen.

Hoofdstuk 3

1945-1973

Wederopbouw

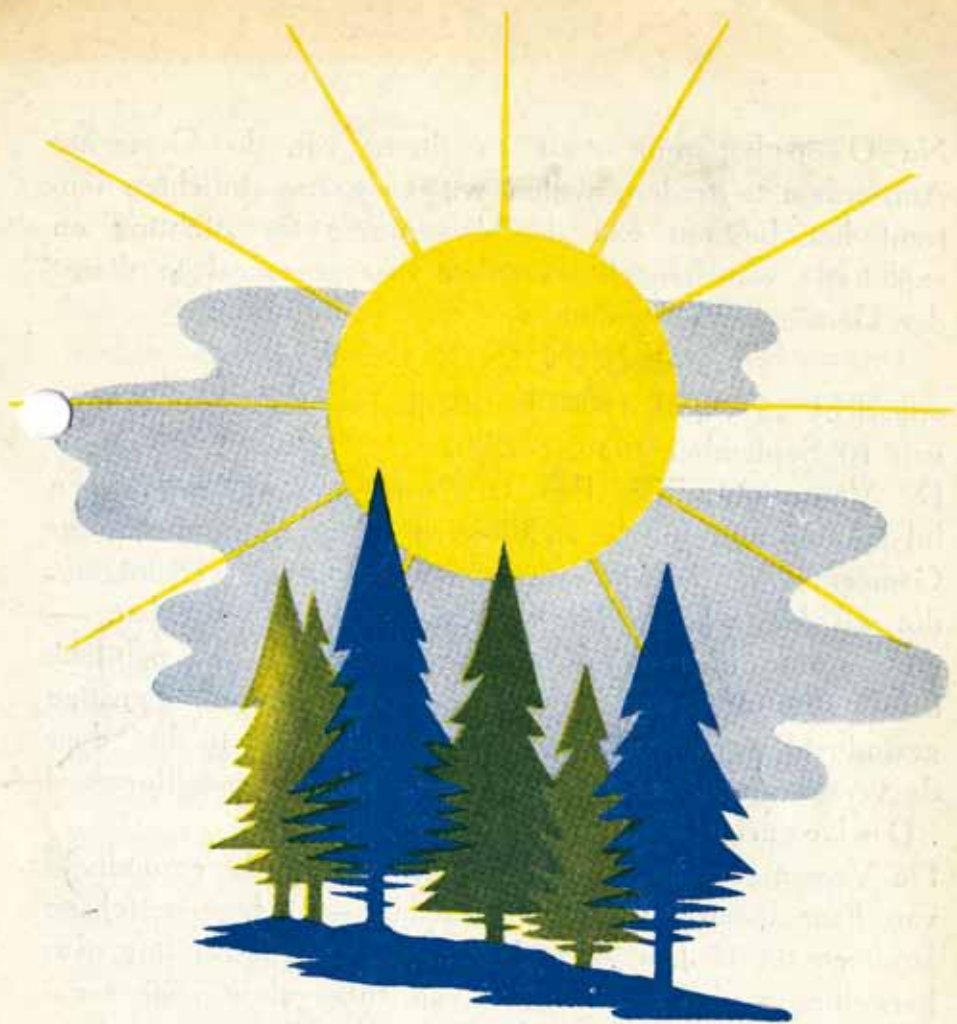
Na de oorlog twijfelt het bestuur of WiK moet vasthouden aan De Leemkuil of dat er een nieuw herstellingsoord moet komen. Er is zelfs al een ander herstellingsoord op het oog, maar het Amsterdamse gemeentepersoneel blijkt verknocht aan De Leemkuil. In het verwoeste pand wordt met behulp van ambtenaren van Publieke Werken onder meer de verwarming van het pand hersteld. En in Amsterdam wordt een collecte gehouden. Van de opbrengst wordt glas gekocht. Er is namelijk 64m² glas nodig om alle kapotte ruiten te vervangen. In oktober 1945, ruim een jaar na de evacuatie zijn de eerste patiënten weer in De Leemkuil!

WiK houdt op 27 oktober 1945 de eerste naoorlogse ledenvergadering. Het erelid en voormalig penningmeester Lopes de Leao is ook aanwezig. Hij is teruggekeerd uit Theresienstadt. Tijdens de vergadering spreekt hij zijn waardering uit over de wijze waarop het bestuur het verenigingswerk heeft voortgezet tijdens de oorlog.

Om tegemoet te komen aan de eisen van de tijd wordt de contributie met drie cent verhoogd tot f0,15 per week. De vereniging weet de contributie jarenlang op deze 15 cent te houden. In de jaarverslagen en in het verenigingsblad wordt wel steeds nadrukkelijker vermeld dat dit bedrag de minimumcontributie is. Meer mag altijd! De gemeente Amsterdam verhoogt ook haar bijdrage tot f15.000 per jaar. In 1952 zelfs tot f22.000. De Leemkuil blijft ook na de Tweede Wereldoorlog belangrijk voor de Amsterdammers. In 1944 zijn voor de evacuatie 195 patiënten in het herstellingsoord ondergebracht; en in 1945 slechts 21. Maar in 1946 verblijven er al weer 229! En dat aantal wordt ook in de jaren daarna steeds gehaald.

Het bestuur van Willen is Kunnen is verheugd dat De Leemkuil zo'n aantrekkingskracht heeft. Het aantal t.b.c.-patiënten is na de oorlog snel gedaald. Nu komen

**WILLEN
Is
KUNNEN ➞**

er veel zenuwpatiënten, maar ook gepensioneerde gemeenteambtenaren, die de rust van de Veluwe opzoeken. Veel van de zenuwpatiënten hebben klachten over vermoeidheid na inspanning en problemen met het verrichten met dagelijkse bezigheden en werk. Bij anderen ligt de nadruk op een lichamelijke zwakte, zoals een onvermogen tot

ontspanning. Op De Leemkuil kunnen zij helemaal los komen van hun *Amsterdamse* zorgen. Op het terrein komt een apart huisje: *Arbeid Adelt*. Als er niet buiten in de bossen kan worden gewerkt wordt in dat gebouw handenarbeid verricht. Daarnaast is er gelegenheid tot het doen van heilgymnastiek of lichamelijke oefening.

Zorg voor het bestuur is in de eerste naoorlogse jaren de kwaliteit van het personeel op De Leemkuil. De inzet van de verpleegsters is bewonderenswaardig, maar het verloop is groot. En het vinden van geschikte meisjes voor de huishoudelijke taken in het huis is moeilijk.

Bloei

De naoorlogse jaren zijn een bloeiperiode. Het duidelijkst komt dat tot uiting in het almaar stijgende ledental. Aan het eind van de oorlog zijn dat er ruim 4.500, maar als in 1949 het 40-jarig jubileum wordt gevierd is het aantal 8.340. Het jubileumfeest wordt gevierd in Hotel Krasnapolsky met onder meer een optreden van de Amsterdamse Politiekapel. Het feest is een gebeurtenis waar het bestuur met spanning naar uitkijkt, maar wat misschien nog als veel spannender wordt ervaren is de kans, dat WiK moet uitkijken naar een nieuw kantoorgebouw. Sinds 1937 huurt de vereniging het pand Prinsengracht 674 van verhuurder J.A.A. Koning. En begin 1949 zegt deze Koning de huur op. Hij heeft het pand zelf nodig, zo stelt hij. Dat betwist het bestuur en stapt naar de kantonrechter. Op 28 april 1949, vijf dagen na WiK's verjaardag voert het bestuur aan, dat Koning mis-

schien wel het pand voor eigen gebruik nodig heeft, maar dat hij niet kan aantonen dat hij het *dringend* voor eigen gebruik nodig heeft. Op 2 juni doet de rechter uitspraak: het belang van de vereniging is groter dan dat van de verhuurder. De huuropzegging wordt nietig verklaard.

Ook na het feestjaar blijft Willen is Kunnen groeien. Jaarlijks komen er tussen de 500 en 1.000 leden bij. In 1959 (bij het 50-jarig bestaan) heeft de vereniging ruim 15.000 leden. Het is de grootste vereniging van het gemeentepersoneel in Amsterdam. Oprichter Van de Puttelaar maakt dat niet meer mee: hij overlijdt op 11 februari 1950. Dat WiK over een trouwe achterban beschikt bewijzen diverse acties in de jaren vijftig. Zo is er in 1956 de actie *De oude conducteurspet moet vol*. Personeel van de Amsterdamse tram zamelt dan geld onder collega-ambtenaren in. Doel is om een televisie voor De Leemkuil aan te schaffen. Het succes is groot, groter dan verwacht. Behalve een televisie kan men ook een radio, pick-up, langspeelplaten en een diaprojector aanschaffen. Het herstellingsoort behoort dan tot de modernste van Nederland. Een paar jaar later is er weer een actie.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan wil het gemeentepersoneel een geschenk aan de jubilerende vereniging aanbieden. Er wordt maar liefst f8.000 opgehaald. Het wordt aangewend voor een nieuw tafelservies en voor de arbeidstherapie.

Van blijvende zorg

Dat WiK noodzakelijk blijft blijkt uit de aantallen. Het aantal uitgezonden blijft hoog. De meeste leden kiezen voor een verblijf in De Leemkuil, maar je kunt ook naar een ander herstellingsoord; bijvoorbeeld vanwege je geloofsovertuiging. WiK betaalt ook in dat geval de kosten voor het verblijf. De Unie van Nederlandse Herstellingsoorden kent bij haar oprichting in 1958 negen leden. WiK is daar de vreemde eend in de bijt. Geen van de andere organisaties, die aangesloten zijn bij de Unie, hebben uitsluitend leden van een en dezelfde (ex-)werkgever. Het aantal uitzendingen naar sanatoria voor bedlegerige patiënten of lijders aan besmettelijke ziekten neemt af. De meeste leden zijn in het voorjaar of in de zomer in het herstellingsoord te vinden. Rond de kerst is het altijd rustig, maar niet min-

der gezellig. Personeel en bestuur proberen in die donkere dagen een huiselijke sfeer te creëren. Tijdens Oud en Nieuw verblijven er maar een handjevol mensen in De Leemkuil. In het verenigingsblad prijst het bestuur de donkere dagen aan.

De Leemkuil trekt niet alleen leden. Ook mensen van buitenaf komen naar Bennekom. Het is voor het bestuur een welkome aanvulling voor de inkomsten, want het verblijf van deze patiënten wordt niet betaald uit de verenigingsgelden, maar door de patiënten zelf. Tegelijkertijd blijft binnen de vereniging de behoefte om kinderen van leden uit te zenden groot. In 1956 gaan 87 meisjes en 139 jongens in de leeftijd van twee tot en met veertien jaar door tussenkomst van WiK naar buiten. De meeste kinderen zijn niet ziek, zwak of misselijk. Het is voor hen eigenlijk de enige mogelijkheid om voor langere tijd buiten Amsterdam te verblijven. Tot in de jaren zeventig blijft WiK zich inspinnen voor de kinderen van de leden. Er wordt nog heel lang – net als in de tijd van de oprichting – zilverpapier en tramkaarten voor het Kinderfonds opgehaald. Nieuw is echter om

IN MEMORIAM B. VAN DE PUTTELAAR

Op 11 Februari j.l. is op 81-jarige leeftijd het ere-lid van onze vereniging B. van de Puttelaar ontslapen. De 15de Februari is zijn stoffelijk overschot overgebracht naar Westerveld om aldaar te worden gecremeerd.

Bij de familie hadden zich aangesloten belangstellenden en vertegenwoordigers van diverse organisaties, waarin de gestorvene tijdens zijn leven een werkzaam aandeel heeft gehad, om hem uitgeleide te doen naar zijn laatste rustplaats.

Woorden van waardering en uitingen van dankbaarheid werden gesproken door velen, die met hem hadden samengewerkt op sociaal-maatschappelijk gebied. Daarbij werd er aan herinnerd, dat Van de Puttelaar 40 jaar geleden het initiatief genomen heeft tot het oprichten van een herstellingsoordvereniging voor gemeentepersoneel. Deze op zichzelf simpele handeling is gebleken maatschappelijk en sociaal van grote betekenis, te zijn geweest.

Zijn sterk ontwikkeld sociaal gevoel dwong hem daartoe; hij achtte het noodzakelijk hulp te bieden in de gezinnen van het gemeentepersoneel, die door ziekte werden getroffen. Wat de enkeling niet vermog tot stand te bren-

ook de Persil emmertjes te verzamelen. Bij de verpakking van het wasmiddel zitten in die tijd kleine emmertjes, die geplakt moeten worden op een spaarkaat. Spaarkaat vol? f0,80 voor het Kinderfonds van Willen is Kunnen.

Rustpunt op de Veluwe

Het 50-jarig bestaan van de vereniging in 1959 wordt gevierd met een receptie en diner in Marcanti; het 35-jarig bestaan van De Leemkuil in hetzelfde jaar met een rondrit per autobus voor patiënten en personeel over de Veluwe en een diner in Sonsbeek. De feestvreugde in het jubileumjaar wordt vergroot door het bereiken van een record aantal leden: 15.000 zijn het er. En in de jaren daarna zal het blijven stijgen. Niet zo hard als in de tien jaar daarvoor, maar op augustus 1968 wordt het hoogste aantal leden ooit behaald: 17.634! De subsidie van de gemeente Amsterdam stijgt en wordt afhankelijk van het aantal leden dat uitgezonden wordt. De basis is in 1961 f25.000, maar door het hoge aantal uitzendingen in dat jaar kan de penningmeester f27.281, 84 bijschrijven. In 1966 wordt de contributie verhoogd tot f9,00 per jaar.

54e Jaargang No. 5

mei 1962

WILLEN IS KUNNEN

BESCHERMHEER: MR. G. VAN HALL, BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM

*Orgaan van de Vereniging
tot Stichting en Exploitatie
van Herstellingroorden
voor personeel
in dienst van de
Gemeente Amsterdam*

OPGERICHT 23 APRIL 1909 LAATSTELUK GOEDKEURD BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN 4 DECEMBER 1933, NO. 17
KANTOOR: PRINSENGRACHT 674 - AMSTERDAM - C. - TELEFOON 34545 - GEM. GIRO W 5127

ROKEN *of* NIET ROKEN

Een onderwerp, dat op het ogenblik de belangstelling heeft van zeer velen onder ons, is wel het roken of niet-roken en daarbij wel in het bijzonder het roken van sigaretten. In de dagbladpers lezen wij derer dagen van de zijde van bevoegde Nederlandse volksgezondheidsautoriteiten enkele uitspraken, die wij hier gaarne een plaatsje geven.

LEDENVERGADERING

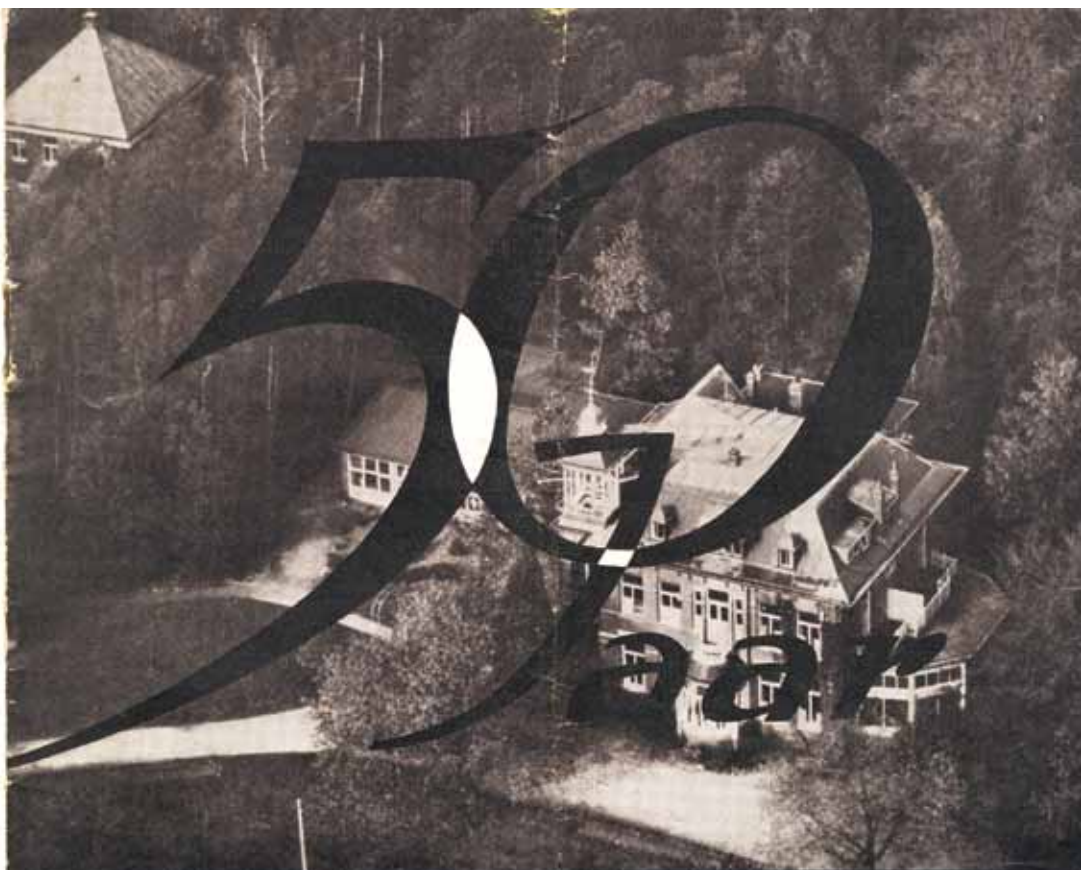
De leden worden uitgenodigd tot het bijwonen van de

JAARVERGADERING

welke zal worden gehouden op vrijdag 29 juni 1962 te 20 uur ten kantore der vereniging.

AGENDA

1. Opening en notulen.

Willen Is Kunnen

1909 - 1959

PROPAGANDA

W. I. K.

1 Jan. 1952 aantal leden 9449

1 Juli 1952 aantal leden 10.000

wij willen

11.000 leden

en meer

Helpt U ons ?

In de jaren 1960 tot 1970 worden er tussen de 150 en 200 leden uitgezonden. Veel van de mensen gaan naar Bennekom om de stad te ontlopen. Amsterdam wordt vooral voor ouderen te rumoerig. De Leemkuil is goed bezet, maar het bestuur klaagt erover dat teveel leden niet voor De Leemkuil, maar voor een ander herstellingsoord kiezen. In 1967 besluit het bestuur dan ook dat WiK-leden alleen nog maar naar een ander herstellingsoord kunnen, indien men zelf het verschil in dagverplegingsprijs zelf betaalt. Teveel leden willen namelijk ergens anders verblijven omdat het hen, bijvoorbeeld door familie dichtbij, beter uitkomt!

In het jaarverslag wordt jaarlijks met weinig woorden een overzicht van de verpleegresultaten op De Leemkuil gegeven. Bijvoorbeeld over 1966: van de 247 patiënten, die in dat jaar in het herstellingsoord verblijven, constateert het bestuur dat bij 20% duidelijk vooruitgang is geboekt. Men gaat genezen of met goede vooruitzichten naar huis. Tegelijkertijd is de situatie

van 20% van de patiënten niet of nauwelijks verbeterd en 6% gaat van De Leemkuil naar een ziekenhuis. Van de overige patiënten (ruim 50%) kan worden gezegd, dat de behandeling is aangeslagen, maar nog niet afgerond.

Een geheel ander probleem dat zich eind jaren '60 voor het eerst openbaart is de drukte op De Leemkuil. Het bezoek komt steeds meer met eigen vervoer naar het herstellingsoord en dat zorgt voor parkeerproblemen op het terrein. Omdat men met de auto naar De Leemkuil gaat, stopt men de hele wagen vol. Vaak zijn er dan vier of vijf bezoekers per patiënt. Dat leidt tot overlast, want De Leemkuil heeft niet genoeg zithoekjes. De directie besluit dat op drukke zondagen maar twee bezoekers tegelijkertijd de patiënt mogen bezoeken. De rest kan even een wandeling maken in de bossen rond het herstellingsoord.

Zwaar weer in De Leemkuil

Het jaar 1971 is een van de moeilijkste jaren voor het bestuur. Het aantal leden van de vereniging zakt weer onder de 17.000. En De Leemkuil moet dicht. Op 25 augustus wordt aan de patiënten medegedeeld dat twee dagen later het herstellingsoord wordt gesloten, vanwege een gebrek aan personeel. Er zijn vooral te weinig verpleegsters. Het bestuur moet actief aan de bak om bekwaam personeel te werven. Dat lukt met veel moeite en op 26 oktober heropent De Leemkuil. Voor de warme maaltijden moet De Leemkuil wel vaak een beroep doen op de kunsten van de kok van het

Voorplat van het verenigingsblad,
1964

Wij Juliana, bij de gratie Gods,

Koningin der Nederlanden, Prinses van

Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Beschikkende op de verzoekschriften ter bekoming van goedkeuring van de wijzigingen in statuten en gewijzigde statuten van de daarin genoemde, voor minder dan dertig jaren aangegane, verenigingen. Gelet op de voorschriften der wet van 22 April 1855 (Staatsblad no. 32) in het algemeen en op artikel 8 dier wet in het bijzonder. Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 30 November 1953, 1e Afdeling B, no. 2047;

HEBBER GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN,

goed te keuren:

1e. enz.;

2e. de overgelagde gewijzigde statuten van de vereniging: "Vereniging tot stichting en exploitatie van herstellingsoordn voor personeel in dienst der gemeente Amsterdam "Willen is Kunnen", gevestigd te Amsterdam, tot welke vereniging betrekkelijk waren het Koninklijk besluit van 10 September 1936, no. 16 en de daarin aangehaalde Koninklijke besluiten;

3e. enz.;

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, enz.

Soestdijk, 4 December 1953.

(get.)

JULIANA.

De Minister van Justitie,

(get.) L.A. Donker.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,

De Secretaris-Generaal van het Ministerie van Justitie.

(get.) J.D. Tenkink.

Voor eensluidend uittreksel,

De Chef van de Secretarie.

(W. H. J. C. van Gessel)

nabijgelegen bejaardentehuis Beringhem. Voor de vereniging betekent de sluiting een exploitatietekort van € 42.000. Gevolg is dat de contributie wordt verhoogd tot f15,00 per jaar.

Het parkeerprobleem, het ontvluchten van het stadsrumoer en misschien ook de sluiting zijn voorbodes voor een nieuwe tijd. In 1973 verschijnt in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* het artikel *Het herstellingsoord op de helling*. De auteurs geven aan dat de traditionele wijze van opvang voorbij is. Het lichamelijke aspect van de uitzendingen wordt steeds meer verdrongen door psychische aspecten. De herstellingsoord in Nederland zullen zich moeten aanpassen.

Hoofdstuk 4

1973-2009

Andere zorg

De Leemkuil is dan geen herstellingsoord meer; directrice mevrouw N.A. Rutgers-Malsch spreekt van een instelling voor kortdurende psycho-sociale hulpverlening. De grootste groep bezoekers heeft geen fysieke klachten, maar psychische. Dat vraagt van het personeel om aanpassingen en dat is niet altijd makkelijk te realiseren. De Leemkuil wordt dan de plaats waar men de tijd krijgt om *bij te komen*. De patiënt wordt rond 1975 cliënt. De overstap van patiënt naar cliënt is niet van de ene op de andere dag gegaan. Rond 1970 komen er al veel mensen naar De Leemkuil, niet omdat zij lichamelijke klachten hebben, maar omdat zij in Amsterdam *ergens legenaan lopen*.

De bedrijfsmaatschappelijke dienst van de gemeente Amsterdam heeft de plaats van de Geneeskundige Commissie uit 1909 gedeeltelijk overgenomen. Een ambtenaar met spanningen op zijn werk of thuis kan naar De Leemkuil om los te komen. Voor het personeel daar is in eerste instantie de meest voor de hand liggende oplossing: rust. Dat biedt De Leemkuil al

jaren en is daarop goed ingericht. De hutten in het park – oorspronkelijk geplaatst voor t.b.c.-patiënten – lijken ook geschikt voor overspannen ambtenaren.

Toch wordt duidelijk dat het herstellingsoord met zijn tijd mee moet gaan. “*Praten was er toen nauwelijks bij*”, zegt de directrice, “*wel verplicht rusten [...] en wandelen.*” Maar daarmee krijg je de vastgelopen ambtenaar niet goed in zijn vel. Met de in de jaren zeventig ingevoerde zorgaanbieding wordt een deel van de verpleegsters vervangen door maatschappelijke werksters. Zij vangen de cliënt op.

Iedere cliënt krijgt zo een eigen begeleider of begeleidster. Deze koppelt een aantal lotgenoten aan elkaar en leidt groepsgesprekken. De bewoners van De Leemkuil worden zo uit hun dagelijkse omgeving gehaald en moeten praten over datgene wat hun dwars

zit. Dat is lang niet voor iedereen gemakkelijk. Maar na een aantal gesprekken komen de meesten los. Men praat over problemen, maar ook over actuele zaken zoals het milieu, de opvang van kinderen en mode. Ongeveer 70% van de gasten in De Leemkuil is dan vrouw.

De nieuwe behandelingswijze wordt over het algemeen wel gewaardeerd. Deze leidt onder meer tot een andere verhouding tussen personeel en bezoekers. Lang is men de zieke, die verpleegd wordt door de strenge staf. In 1984 voelt men zich de gast, van wie de accu moet worden opgeladen. En de staf zorgt ervoor dat de motor lang genoeg stationair blijft draaien. Een nadeel lijken de individuele gesprekken tussen hulpverlener en cliënt te zijn: *"Ik had een begeleidster, die alles uit me trok. Prima, maar ik had wel na elk gesprek hoofdpijn"*, aldus Rein, die in 1985 twee maanden op De Leemkuil verblijft. Hij bekent dat hij geen lid is. Een deel van zijn kosten wordt door zijn verzekering vergoed, maar Rein zelf betaalt f750 voor zijn verblijf (en dat van zijn vrouw, gedurende een paar weken): *"Natuurlijk ben ik nu wel lid. Stom, dat ik het niet eerder heb gedaan."*

Anders is soms wel de houding van de buitenwereld. Vooral familie en vrienden kunnen neerbuigend doen over een verblijf in De Leemkuil. Overspannen raken overkomt alleen de ander en wie in De Leemkuil terechtkomt moet wel zo'n beetje gek zijn geworden. Of men denkt dat de gasten platgespoten worden. Wat natuurlijk niet gebeurt. De leiding probeert juist zoveel mogelijk de gasten van de in haar ogen gemakkelijk door artsen verstrekte medicijnen af te helpen.

Het kerstmenu van 1972

Natuurlijk heeft deze nieuw zorg consequenties voor de andere bezoekers. Mensen, die geen persoonlijke problemen hebben, maar naar De Leemkuil willen om bijvoorbeeld te herstellen van een operatie, willen niet geconfronteerd worden met de psycho-sociale problematiek van de aanwezige gasten en blijven weg uit De Leemkuil. Zij hebben geen toegevoegde waarde in de groepsgesprekken. Waar mogelijk wordt voor hen een plaats gezocht in een ander herstellingsoord. Ook overspannen cliënten die niet gemotiveerd zijn en niet bereid zijn iets aan hun problemen te doen, worden geweigerd. De Leemkuil staat ook niet open voor psychiatrische patiënten.

Feest?

In 1984 viert de vereniging haar 75e verjaardag. Er verschijnt een speciaal jubileumnummer van het verenigingsblad en het voorwoord wordt geschreven door de burgemeester van Amsterdam Ed van Thijn. Het blad oogt niet echt feestelijk. Voor het bestuur zijn de zorgen dan ook groot. Het ledenaantal daalt ondanks allerlei acties en komt onder de 15.000. De animo onder de Amsterdamse ambtenaren om lid te worden neemt af.

Ook het besluit om de contributie te verlagen leidt niet tot meer leden. De onderlinge solidariteit, de gedachte waarop in 1909 de vereniging is gesticht, neemt in de jaren tachtig snel af.

De overheidsmaatregelen maken het voor de voorzitter en andere bestuurders niet makkelijk om WiK te leiden. De Leemkuil valt sinds 1 januari 1983 onder de regeling Tijdelijke Subsidieregeling Maatschappelijke Dienstverlening. Deze subsidies komen via

het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Maar zoals het woord tijdelijk al voorspelt ontvangt de vereniging een voorlopige subsidie. Daarom moet het bestuur rond de 75e verjaardag actief oppassen, dat de beschikbare gelden ook voor De Leemkuil gereserveerd blijven en dat er niet een zorginstelling opduikt, die handig(-er) inspeelt op het gewijzigde overheidsbeleid.

Een opvallend gevolg van de Tijdelijke Subsidieregeling is dat de gemeente Amsterdam, bakermat van de vereniging, op 15 mei 1985 besluit de subsidie aan Willen is Kunnen per 1 januari 1983 (!) te beëindigen. Misschien niet geheel onlogisch nu de vereniging via het ministerie de gelden krijgt, maar de historische band, die sinds 1909 met de gemeente bestaat, verdwijnt op deze manier. Het bestuur schrijft een brief en deelt mee dat de van de gemeente ontvangen gelden over 1983 en 1984 teruggestort worden. De Amsterdamse subsidie bedraagt in die jaren ruim f 270.000.

Het takenpakket van het bestuur bij De Leemkuil wijzigt ook. Bij de directiewisseling in 1985 krijgt de nieuwe directeur, N. de Jong – de eerste man aan het hoofd! – een uitgebreide functieomschrijving. Hij krijgt ook onder meer het management en budgetbewaking in zijn portefeuille. Taken, die ruim 60 jaar door het bestuur van de vereniging zijn verricht.

Dankbetuigingen en giften

1-9-76: De heer A. S., Van Walbeekstraat 53 schrijft ons het volgende: Voor de uitzending naar De Leemkuil van mijn vrouw en mijzelf zeg ik u hierbij hartelijk dank. Hoewel mijn vrouw nog lang niet is genezen, heeft haar verblijf op De Leemkuil haar lichamelijke conditie aanzienlijk verbeterd. Wij hopen dan ook dat zij uiteindelijk weer geheel gezond zal worden. Op uw girorekening heb ik een gift van f 500,- overgemaakt.

3-9-76: Een bedrag van f 100,- kwam per giro binnen van mevrouw A. H.-B., Seineflat 21 te Amstelveen voor haar verpleging van 22-7 tot 18-8 in het herstellingsoord Overbosch.

15-9-76: Mevrouw R. R., Da Costastraat 52 stuurt f 50,- als gift voor haar verblijf in De Leemkuil van 3-8 tot 14-9-76.

28-9-76: Mevrouw H. Chr. M.-P., Jacob van Lennepstraat 253 zendt ons een gift van f 100,- voor haar verblijf in De Leemkuil van 6-7 tot 14-9-76.

6-10-76: De heer kwam f 35,- binnen

f 25,-. Op het girobiljet schrijft zij: f 20,- voor WiK en f 5,- voor Ons Kind.

14-10-76: De heer R. W. N. S., Pretoriusstraat 31 maakt f 100,- over voor

de verzorging
De Leemkuil v
Totaal het
f 1.110,- dat
best kunnen g
wijziging van
bekende cab
Laten we doo

Daarnaast blijft het bestuur natuurlijk actief op het terrein van ledenwerving. Testimonials worden verzameld voor een folder, die verschijnt in een oplage van 40.000 en die in 1985 verspreid wordt onder alle ambtenaren van de gemeente Amsterdam. Tramconductor Henk, die vanwege spanningen naar De Leemkuil is uitgezonden, komt in de folder aan het woord: *“Behalve praten en fietsen, maak ik hier ook veel lol met de andere gasten. Gewoon lekker lachen. Dat kon ik al een tijdje niet meer.”* Echt overtuigend blijkt Henk niet te zijn. Er worden door deze actie zo’n 270 mensen lid, waardoor het verlies in ledental in 1985 wordt beperkt tot 390 leden. Een jaar later wordt een ander soort ledenwerfactie opgezet. Geen getuigenissen dit keer. Er wordt een video-

recorder verloot onder hen die een nieuw lid aanbrengen. Tenminste als er zich in vijf maanden tijd meer dan 500 nieuwe leden aanmelden. Dat aantal wordt net niet gehaald, maar het bestuur verloot toch de video: mevrouw Van Blokland is de gelukkige.

Nieuwe wegen

Donkere wolken pakken zich in 1987 samen boven de vereniging. De wolken komen uit Den Haag. De plannen van het ministerie van WVC komen op tafel. Staatssecretaris Dick Dees overweegt om de subsidie aan herstellingsoorden als De Leemkuil stop te zetten. Hij wil de Tijdelijke Subsidie-regeling Maatschappelijke Dienstverlening per 1 januari 1988 opheffen.

De reden: er moet niet alleen bezuinigd worden, maar de betreffende herstellingsoorden moeten ook aan allerlei nader geformuleerde kwaliteitseisen voldoen. Het gevolg: De Leemkuil kan niet in stand worden gehouden. Wil WiK hetzelfde kunnen bieden zonder overheidssubsidie dan dient de vereniging ongeveer 40.000 leden te hebben. Ze hebben er zo'n 13.000 en bij de gemeente zijn ongeveer 30.000 mensen in dienst. Daarom wordt gewerkt aan een verruiming van de statuten, zodat het mogelijk wordt dat medewerkers van andere overheidsinstellingen in Amsterdam en omgeving lid kunnen worden.

Samen met andere herstellingsoorden wordt er gelobbyd in Den Haag en aan de Raad van State wordt gevraagd om de beschikking van Dees op te schorten. Het rechtscollege geeft organisaties als WiK gelijk en sommeert de staatssecretaris om de bezwaarschriften van de herstellingsoorden in behandeling te nemen. Dat biedt WiK een beetje lucht. De leden gaan akkoord met de statutenwijziging en voor het eerst kunnen nu ook ambtenaren zonder dienstbetrekking met de stad Amsterdam lid van de vereniging worden.

De Leemkuil draait ondertussen op volle toeren. De bezettingsgraad is hoog. Ruim 90% van de kamers is het gehele jaar bezet. Nog altijd zijn er meer vrouwen dan mannen te gast op De Leemkuil. Hun gemiddelde leeftijd ligt zo tussen de 50 en 55 jaar. Een kwart van de cliënten blijft langer dan drie maanden op de Veluwe.

Maar dan ontvangt het bestuur van WiK de beschikking van de staatssecretaris van 18 juli 1988. Daarin staat dat de subsidie aan De Leemkuil per 18 oktober 1988 wordt stopgezet. Het bestuur gaat nog eenmaal naar de rechter, maar krijgt om procedurele redenen geen gelijk. Het bestuur rest tenslotte niets anders dan alles in het werk te stellen om De Leemkuil per 18 oktober 1988 in het belang van het personeel op een correcte wijze te sluiten. Het moeilijkste is wel om het personeel te ontslaan. WiK-leden kunnen wel nog steeds uitgezonden worden, want de staatssecretaris heeft de subsidiering van ongeveer de helft van de 23 herstellingsoorden stopgezet. 64 jaar heeft De Leemkuil ten dienste van Willen is Kunnen gestaan.

In 1989 wonen er acht mensen in De Leemkuil. Het zijn geen patiënten, cliënten of stafleden; het zijn bewoners om eventuele krakers geen kans te bieden.

Het bestuur is bitter gestemd over de snelheid waarmee alles is gegaan, maar houdt hoop dat de sluiting van tijdelijke aard is. Want in opdracht van het bestuur wordt een onderzoek gehouden naar de haalbaarheid van een herstellingsoord voor somatisch georiënteerde gezondheidsklachten; het tegenovergestelde van de psycho-sociale hulpverlening, zoals die ruim vijftien jaar geboden is. Voor deze koersverandering wordt gekozen omdat de psycho-sociale zorgverlening voor de vereniging geen haalbare kaart meer kan zijn. Het onderzoek is positief over een somatisch herstellingsoord en sluit goed aan op de doelstelling van de leden: *"het herstel van de leden te bevorderen."* Tegelijkertijd wordt geconstateerd dat De Leemkuil geen rol kan spelen in deze plannen. Aanpassing zou te duur zijn, net zoals een eventuele nieuwbouw. Het beste lijkt de optie om – net als ruim 65 jaar eerder – een bestaand gebouw te kopen en daarvan een somatisch herstellingsoord te maken.

Van Wageningen naar Noordwijk

Het jaar 1990 is een sleuteljaar. Er zijn extra ledenvergaderingen op 25 januari en 8 februari. De eerste gaat door, maar kent door extreme weersomstandigheden slechts een opkomst van drie! Op 8 februari zijn tien personen aanwezig. Op de agenda staat een aantal belangrijke punten: con-

81e jaargang/nr. 2/juni 1990
Oploop: 15.000 exemplaren

WILLEN IS KUNNEN
Kwartalsblad van de vereniging tot bescherming en exploitatie van herstellingsoorden voor werknemers in dienst van een overheidsinstelling, semi-overheidsinstelling of een geprivatiseerde of daarmee te vergelijken instelling in Nederland.

Algemene vergadering 13 juni 1990

Hierbij nodigen wij u uit tot het bijwonen van de Algemene Vergadering, te houden op woensdag 13 juni 1990, aanvang 20.00 uur op het kantoor van WIK, Keizersgracht 188 te Amsterdam.

Agenda

- 1) Opening.
- 2) Mededelingen/ingekomen stukken.
- 3) Nieuwste algemene vergaderingen d.d. 25.01.1990 en 08.02.90 (gepubliceerd in het blad van april 1990).
- 4) Jaarverslag 1989 (in dit blad).
- 5) Financieel verslag 1989 en balans 31 december 1989 Willem Is Kunnen; Liquidatierverslag 1989 De Leemkuil (in dit blad).

VERKOCHT!

Het contract dat de verkoop van

voor De Leemkuil, voor wat WIK betreft. De vereniging is immers vanaf 1923 eigenaar van De Leemkuil geweest. De bladen van eind 1923, begin 1924 nalatende blijkt dat het het toenmalige bestuur heel veel moeite

81e Jaarverslag van de vereniging Willen Is Kunnen

Inleiding

Op het moment dat ik er weer aan herinnerd word om het volgende jaarverslag van de Vereniging te produceren, herinner ik mij het merkwaardige gevoel, dat nu De Leemkuil niet meer in gebruik was er eigenlijk weinig

tributieverhoging, statutenwijziging en besluitvorming inzake exploitatie van een somatisch herstellingsoord. De contributie wordt met instemming van de leden verhoogd tot f36,00 per jaar en het lidmaatschap van WiK wordt verruimd tot personeel van overheid, semi-overheid en geprivatiseerde instellingen uit heel Nederland. Ook licht voorzitter Hans Tulleners tijdens de vergadering de plannen toe om De Leemkuil in te ruilen voor een bestaand pand en de mogelijke exploitatie van een somatisch herstellingsoord. De leden gaan accoord en de weg is vrij voor WiK om een nieuwe start te maken. Een paar maanden later is De Leemkuil verkocht aan een project-ontwikkelaar uit Bennekom en het gebouw De KIM in Noordwijk gekocht. Het herstellingsoord dat uitgroeide tot een instelling voor kortdurende psycho-sociale hulpverlening is verleden tijd. In Noordwijk heeft het bestuur al langere tijd zijn oog laten vallen op het

voormalige opleidingscentrum van AEGON. Het drie verdiepingen tellende pand, genaamd De KIM, ligt op zo'n vijftig meter van de zee en biedt door de grootte van de kamers ook plaats aan echtparen. Er zijn nog wel enige praktische bezwaren: het bestemmingsplan van de gemeente moet worden gewijzigd. Het pand heeft een horecabestemming en moet een gezondheidszorgbestemming krijgen. En het pand heeft geen lift. Beide problemen worden overwonnen. Op 13 september 1990 ondertekent Willen is Kunnen de koopakte van het opleidingscentrum. Voor ruim anderhalf miljoen gulden heeft de vereniging weer een herstellingsoord. Ook heeft het bestuur personeel geworven, waaronder in augustus 1991 als eerste de nieuwe directeur, Agaath Bokma. Deze draagt met het nieuwe team zorg voor het verwijderen van het spinrag, enige toepassingen die het gebouw ook geschikt maken voor minder validen en richt De KIM in, met een minimum aan geldmiddelen. Bijna twee jaar later op 19 mei 1992 vindt de officiële opening plaats.

De doelstelling van De KIM is kortdurende 24-uurs zorg aan te bieden aan gasten die na ziekte of operatie in de thuissituatie geen (of te weinig een) beroep kunnen doen op professionele zorg en/of mantelzorg. Medio

jaren negentig wordt noch over patiënten noch over cliënten gesproken. Men is gast in Noordwijk en medewerkers van De KIM helpen de gasten bij lichamelijke *zelfzorgtekorten*. Uitgangspunt is maximale zelfstandigheid van de gast. Daarbij wordt in De KIM of daarbuiten gezocht naar recreatiemogelijkheden. De KIM begint in 1991 als herstellingsoord, maar groeit gaandeweg uit tot een herstelhotel.

Tijdelijke oplossing

Het bestuur speelt kort na de ingebruikneming van het voormalige opleidingscentrum van AEGON met de gedachte dat dit pand een tijdelijke oplossing is, als blijkt dat een complete renovatie kostbaar is. En in de directe omgeving zijn geen geschikte panden te koop. In de planning ligt dat het voormalige opleidingscentrum op 1 oktober 2003 wordt gesloopt. En het bestuur wil een modern op de 21e eeuw gericht en gefaciliteerd herstelhotel realiseren. Maar dan zijn er nog heel wat problemen te overwinnen. Grootste struikelblok hiervoor is natuurlijk het geld. Hoe moet dit worden opgelost? Het aantal leden daalt: van ruim 10.000 in 1995 naar bijna 9.400 in 1999 en ruim 9.000 in 2002. Oorzaak voor dit ledenverval ligt in de leeftijdsopbouw, want in 2002 zijn de meeste leden 60 jaar of ouder. Ook lijkt het erop dat de mensen minder belang hechten aan de mogelijkheid om voorzieningen als De KIM te beschouwen als een eerste levensbehoefte. Daarnaast is de onderlinge solidariteitsgedachte, waarop de vereniging in 1909 is gesticht, wellicht kleiner geworden. Er wordt een geldinzamelingsactie georganiseerd, die misschien wel te vergelijken is met de actie *De Steenkar* uit de beginjaren. Na een jaar is er ruim €20.000 gedoneerd. Een gever schenkt €10.000! Voor het overige constateert men in verenigingsblad *WiKimpuls* dat er nog niet echt sprake is van een schenkkoores.

Toch blijft de noodzaak van een herstelhotel als De KIM onverminderd hoog. Jaarlijks zijn er ruim 300 gasten, die gemiddeld 3 à 4 weken in Noordwijk verblijven. Van de gasten is ongeveer 40% WiK-lid. Een verblijf in De KIM is vooral populair bij vrouwen: in 2002 is bijna 88% van de bezoekers vrouw. De gemiddelde leeftijd van alle bezoekers is in dat jaar

De plannen voor een nieuw herstelhotel worden verder uitgewerkt, maar er is nog niets zichtbaar, als het oude opleidingscentrum van AEGON wordt gesloopt. De directie van De KIM heeft niet ver van Noordwijk een oplossing gevonden: NH Hotel Leeuwenhorst. Het hotel ligt in Noordwijkerhout, midden in de bollenstreek. Een deel van het hotel wordt vrijgemaakt en aangepast voor de gasten van De KIM. Enige vergaderzalen, conferentieruimtes en spreekkamertjes worden onder handen genomen. En in korte tijd heeft het hotel 22 eenpersoonkamers en een eet- annex huiskamer erbij. Gasten van De KIM kunnen vanaf eind 2003 gebruik maken van alle faciliteiten van Leeuwenhorst: zwembad, biljart, à la carte restaurant, enz. Daar bovenop krijgen zij de dagelijkse verpleegkundige hulp waarvoor zij naar het herstelhotel zijn gekomen.

bureau in de hoofdstad (vooral Ankie Rietbergen) zijn jarenlang het visitekaartje van de vereniging. Per 1 januari 2000 is Herstelhotel De KIM het centrum van de Amsterdamse vereniging.

Dan is Amsterdam nog wel de vestigingsplaats van de vereniging, maar ook dat houdt niet lang meer stand. Bij de statutenwijziging van 2003 wordt de tekst gewijzigd: de vereniging is gevestigd te Noordwijk en opgericht te Amsterdam. Ook is dan verdwenen de bepaling dat de leden van de vereniging in dienst zijn (of waren) van de gemeente Amsterdam. Wie niet beter weet zal Willen is Kunnen als een landelijke club zien; wie het ledenbestand goed bekijkt ziet heel veel Amsterdammers op de lijst staan.

De nieuwe basis: Noordwijk

Op 11 mei 2004 legt WiK-voorzitter Hans Tulleners de eerste steen voor de nieuwbouw van De KIM. Dat is 95 jaar na de oprichting van WiK en 80 jaar na de ingebruikneming van De Leemkuil. Veel plannen, veel overleg, veel hoofdbrekens heeft het proces van nieuwbouw gekost, maar het bestuur van WiK is trots dat deze dag eindelijk is aangebroken. Op de plek van de 'oude' KIM komt het nieuwe herstelhotel. Een modern gebouw met een hotelfunctie, waar de privacy voldoende is gewaarborgd, en met een zorgfunctie die is gericht op het herstel van de diverse gasten.

Een jaar later is de nieuwbouw gerealiseerd. Het gebouw straalt een sfeer van zon, zee en strand uit. Er zijn veertig kamers voor de gasten, allemaal met zij-zicht op zee. Op 16 juni 2005 is de feestelijke opening: aan burgemeester Harry Groen van de gemeente Noordwijk de eer om het kunstwerk in de entreehal van De KIM te onthullen. Gezamenlijk hebben de vereniging WiK en het herstelhotel De KIM aan dit proces gewerkt. In vijftien jaar tijd zijn – na het gedwongen afscheid van De Leemkuil – op drie plaatsen een herstelhotel ingericht en geëxploiteerd. En twee ervan

zijn ook weer ontruimd. Het succes staat een scheiding van taken in het management niet in de weg. Omwille van financiële zekerheid en continuïteitwaarborg wordt op 17 september 2004 De KIM B.V. opgericht. Enig aandeelhouder is de vereniging Willen is Kunnen. Doel van de besloten vennootschap is het exploiteren van het herstelhotel. En tegelijkertijd is de vereniging de huisbaas, want het gebouw is eigendom van WiK en De KIM betaalt jaarlijks huur. De KIM kan zich hierdoor richten op zorgtaken en exploitatie van het herstelhotel. WiK is verantwoordelijk voor de financiering en het onderhoud aan het pand.

Het nieuwe herstelhotel De KIM blijkt een succes. De vereniging Willen is Kunnen kent zorgen om het teruglopende ledental. Op 1 januari 2008 zijn ruim 7.100 mensen lid. Veel mensen beseffen de traditie en de waarde van het lidmaatschap, omdat zij geloven in de gedachte, die 100 jaar geleden de aanzet gaf tot de oprichting. Ruim 50% van de leden is al langer dan 15 jaar lid. Het bestuur blijft zich inzetten om ook nieuwe leden te werven. In 2007 zijn ruim 150 leden te gast op De KIM. Veel gasten voelen zich thuis bij het motto van het herstelhotel: “Niets moet, veel kan.” De KIM blijft zich inspannen om een tijdelijk thuis te zijn voor hen, die willen herstellen of aansterken. In totaal verblijven in 2007 484 herstelgasten in Noordwijk.

Nieuw is ook dat De KIM open staat voor gasten, die in een rustige omgeving van hun vakantie willen genieten. In 2007 komen 133 zogenaamde vakantie gasten naar De KIM. Vaak zijn het familieleden van hen, die als herstelgast in De KIM verblijven. Maar er zijn ook ouderen bij, die het een prettige gedachte vinden, dat zij op vakantie kunnen gaan en dat ook daar hulp nabij is als zij die nodig hebben.

In 1908 verschijnt de brochure, waar de aanzet wordt gegeven tot de oprichting van Willen is Kunnen. Daarin schrijft Bernardus van de Puttelaar over zijn wens om naast een herstellingsoord ook een vakantieoord op te richten. Het is hem uiteindelijk gelukt.

wikimpuls

COLUMN

Alles sal reg kom.

De stift is snel leeg zijn als je in deze tijd het woord crisis in de krant markeert. Het 'c-woord' valt vaak, ook in ons KIMteam. Allen geboren na de oorlog (en in deze situatie het geluk genietend van een aandeelloos leven) kunnen wij ons de concrete gevolgen van een Grote Depressie nog moeilijk voorstellen.

Dat zal anders zijn voor die 979 WIKleden die de gevolgen van de 'zwarte donderdag' in 1929 aan den lijve hebben ervaren. WIK heeft gelukkig de jaren '30 ruimschoots overleefd! Van een vereniging met zo'n krachtige naam verwacht je ook niet anders. In haar bijna 100-jarig bestaan heeft WIK wel vaker voor hete vuren gestaan, valt te lezen in het jubileumboek dat in april 2009 uitkomt.

Laten we hopen dat we deze keer de crisis wat sneller kunnen uitzingen, opdat 2008 niet hoeft worden toegevoegd aan de canon van Nederland. Die hoop is niet ongegrond volgens omzetcouach Rob Vellekoop in het magazine 'Ondernemen'. 'Door positief denken valt het crisistij te keren', zo stelt hij. Ik geloof hem graag. Hierbij denk ik u, WIK en De KIM het allerbeste toe.

Agaath Bokma
directeur WIK en De KIM

Jubileumcommissie

Nog maar een paar maanden en dan is het 23 april 2009, de datum waarop de Vereniging Willen is Kunnen haar 100-jarig bestaan hoopt te vieren. Een gedenkwaardig moment, want er zijn maar weinig verenigingen met een gelijkwaardige doelstelling die kunnen bogen op eenzelfde mijlpaal.

Op diverse momenten zijn onze leden over het komende jubileum geïnformeerd. Dit is echter de laatste WIK-impuls waarin u informatie ontvangt over de wijze waarop aandacht aan het jubileum wordt geschonken.

De jubileumcommissie heeft de directie van het Amsterdamse GVB gevraagd aanvullend busvervoer ter beschikking te stellen aan onze leden die geen gebruik kunnen maken van eigen vervoer. Helaas moeten wij u melden dat ons verzoek door het GVB is afgewezen. Van veel leden hebben wij inmiddels bericht ontvangen dat zij op de jubileumreceptie aanwezig willen zijn. Degenen die zich aangemeld hebben zullen te zijner tijd nog afzonderlijk bericht ontvangen over de dagindeling.

De oud-burgemeester van Amsterdam tevens oud-beschermheer van de vereniging, de heer E. van Thijn, hebben wij bereid gevonden op het 100-jarig jubileum aanwezig te zijn en het woord te voeren. De jubileumcommissie prijst zich gelukkig dat een oud-amtsdrager van de gemeente Amsterdam acte de présence komt geven. De financiële banden met de gemeente Amsterdam zijn tegenwoordig weliswaar verbroken, maar de historische banden blijken nog uit het feit dat veel van onze leden nog steeds in dienst zijn dan wel in dienst geweest zijn van de gemeente Amsterdam. Historicus Daan Meijer is inmiddels ver gevorderd met het schrijven van het jubileumboek over 100 jaar WIK en 100 jaar herstel (herstellingsoort)

>>

Nawoord

100 jaar Willen is Kunnen is geschreven in opdracht van het bestuur van Willen is Kunnen en de directie van De KIM B.V. ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de vereniging. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van het archief van Willen is Kunnen, dat grotendeels berust in het Stadsarchief Amsterdam. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met Agaath Bokma, directeur van Willen is Kunnen en De KIM B.V. en Hans Tulleners, voormalig voorzitter van Willen is Kunnen. Ook andere documenten die berusten in het Stadsarchief Amsterdam zijn onderzocht. Voor het boek is tevens onderzoek gedaan in de (digitale) bibliotheken, inventarissen en naslagwerken van het Internationale Instituut voor Sociale Geschiedenis (Amsterdam) en het Centraal Bureau voor Genealogie (Den Haag). Al het illustratiemateriaal is afkomstig uit het archief van Willen is Kunnen; op de afbeeldingen van pagina's 8/9 en 10 na. Deze zijn afkomstig uit de Beeldbank van het Stadsarchief Amsterdam.

De auteur dankt het bestuur, jubileumcommissie en directie van Willen is Kunnen en van De KIM B.V. voor het gestelde vertrouwen. Daarnaast gaat zijn dank uit naar de medewerkers van het Stadsarchief Amsterdam en Floris Tilanus.

Amsterdam, april 2009

Daan Meijer

Colofon

Boekverzorging: D.I.T./Floris Tilanus, Amsterdam

Druk: Uitenbroek produkties, Benthuisen

Bindwerk: Binderij Hexspoor bv, Boxtel

Deze pdf, verschenen december 2015, is gecorrigeerd na de eerste druk.

Originele illustraties voor een WiK-brochure

Afbeelding omslag: de opening van De Leemkuil, 1924

